

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. II. De effentia gratiæ,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere. Esto ergo fidelis usque ad mortem, & Deus dabit tibi coronam vita. Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Ne respicias retro, sicut uxor Loth, quæ (ut bellè ait Augustinus) conversa est in statuam salis, ut fatuus suo condiret exempla. Denique huic prudenti D. Bernardi consilio morem gere: *Tene quod tenes, hostiaque caudam junge capiti, & tunicam Dei gratiæ jam polimitam, cura facere & talarem, quoniam cœpisse nihil proderit, si quod ab sit, perseverare non contigerit.* Sola enim perseverantia (ut suprà ex Augustino vidimus) informat meritum, remunerat currentem, coronat pugnantem, & ad portum dicit navigantem. *Sola* (addit Bernardus) aeternitatis quandam speciem præ se fert: *sola est cui aeternitas redditur, vel quæ aeternitas hominem reddit.*

DISPUTATIO II.

De essentia gratiæ.

Ad questionem 100. D. Thomæ.

Non agendum hic de essentia gratiæ aetualis, quia ejus consideratio pertinet ad Tractatum de auxilijs, sed solum de essentia gratiæ habitualis, quæ est nobilissima species gratiæ, & gratiarum omnium fulgentissimum jubat, parentesque omnium virtutum; cuius radijs cætera fulgent carismata, quæ fides niter, spes erigitur, scientia, prophetia, & aliæ gratiæ gratis datae splendent, ipsaque charitas ignescit ac fervet. Illa est, cuius lumine illustratur, cuius munditie à peccatorum fecibus purgatur, cuius candore dealbamur, cuius pigmentis venustatur, cuius sanctitate sacerdotes Dei consecramur, cuius maiestate Reges et quamus, cuius semine Dei filij generamur, cuius denique virtute prorsus divinâ deificamur.

Porro quia accidens potissimum cognoscitur ex genere & differentia quibus constat, & ex subiecto in quo residet; ex quo etiam quandoque ejus differentia sumitur, ideo D. Thomas quatuor articulis hanc questionem absolvit. In primo genitus remotissimum gratiæ investigat; in secundo agit de genere proximo; in tertio differentialem ejus conceptum inquirit; & in quarto de ejus subiecto differit. Cui ordinis inhærentes, & hujus S. Doctoris vestigia semper sectantes, totidem in hac disputatione de gratia sanctificante dubia resolvemus.

ARTICULUS VI.

Vtrum gratia sit aliquid intrinsecum in anima?

I. **P**artem negativam tenent hæretici hujus temporis, existimantes gratiam non esse aliquid nobis infusum, sive in nobis existens, sed solum extrinsecum favorem & benevolentiam Dei, per quam anima est ipsi grata, & ab eo dilecta. Ita Lutherus, Calvinus, Kemnitius, & alij, quos referunt Bellarminus lib. 1. de gratia & libero arbit. cap. 3. Decanus Lovaniensis art. 8. contra

A Lutherum, & Canifius lib. 5. de B. Virgine cap. 5. Ad eundem errorem accessit Pighius, vir aliquin Catholicus: nam lib. 5. de gratia & libero arbit. sic ait: *Imaginantur gratiam Dei, qualitatem aliquam creatam anima nostra à Deo, vel eandem cum charitatis habitu, vel distinctam ab eodem: quæ commentitia universa existimo.* Ut hic error proscribatur, & veritas catholica stabilitur & explicetur.

Dico: gratia gratum faciens est donum aliquod homini intrinsecum, seu in nobis existens, non vero solum extrinsecus Dei favor, vel amor.

Probatur primò ex Scriptura: Dicitur enim 2. ad Corinth. 1. *Signavit nos, & dedit nobis pignus spiritus in cordibus nostris.* 1. Joan. 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet.* Joan. 4. *Qui liberis ex hac aqua, fieri in eo fons aquæ saliens in vitam eternam.* Sed pignus commissum, sigillum impressum, semen infusum, aqua fons est corde scutariens, quid reale & intrinsecum inhærens apertè sonant: Ergo Scriptura his figuris, seu metaphoris, manifestè declarat, gratiam gratum facientem esse donum aliquod homini intrinsecum, eique inhærens. Item D. Joannes in 1. Epistola cap. 2. intimam & realem gratiæ justificantis in cordibus nostris præsentiam, sub unctione metaphora significat, dicens: *Vnctio quam accipisti maneat in vobis: oleum enim secretiores corporum quibus infunditur partes attingit, penetrat, & pervadit, ac in eorum intima dilabitur & descendit.* Denique Apostolus ad Romanos 5. dicit charitatem (qua individua gratiæ comes est) diffundi in cordibus nostris per Spiritum Sanctum: *At quod effunditur in cordibus, illis infunditur, illis inhæret: Ergo & gratia.* Unde Augustinus lib. 1. de peccat. meritis & remiss. ait: *Deus dat sui spiritus occultissimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit & parvulis.* Ubi certè de gratia habituali loquitur, cum ad parvulos minimè spectet aetualis.

D Probatur secundò conclusio ex Tridentino self. 6. can. 11. ubi sic habetur: *Si quis dixerit hominem justificari vel solum imputatione justitiae Christi, vel solum peccatorum remissione, exclusâ gratia & charitate, que in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, ATQUE ILLIS INHÆRET; aut etiam gratiam quæ justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit.* Quæ verba exponens Catechismus Romanus iussu Pij V. editus, tractatude sacram. Baptismi, sic ait: *Est autem gratia (quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum sub pena anathematis decrevit) divina qualitas, in anima inhærens, ac veluti splendor quidam & lux, quæ animarum nostrorum maculas omnes delet, ipsaque animas pulchrioris & splendidiores reddit.*

E Probatur tertio ratione D. Thomæ hic art. 1. quæ sic potest proponi. Hominem esse in gratia Dei, est illum esse à Deo dilectum, ut fatentur hæretici: Sed hominem esse à Deo dilectum, importat aliquid ipsi intrinsecum: Ergo & esse ipsi gratum, seu gratiæ habituali præditum. Minor probatur: cum amor sit affectio, quæ quis tendit in aliquod objectum proper ejus bonitatem, in hoc convenienter amor divinus & humanus, quod aliquam bonitatem respiciant; differunt vero in eo quod amor humanus, cum sit sterilis & infirmus, nec sit effectivus, sed tantum affectivus, supponit in objecto bonitatem à qua

afficitur & attrahitur; amor autem Dei, cum sit fœcundissimus & potentissimus, nec sit affectus, sed effectus, causat bonitatem in objecto quod diligit. Unde D. Bernardus in folio quinque exponens dilictum inter amorem Dei erga nos, & amorem nostrum ad Deum, sic ait: *Nos affectu, tu effectu unum nos in te efficiens.* Et cap. 4. de amore divino: *Nos afficeris a nobis, vel ad nos, cum nos amas; nos a te, & in te, & ad te afficimur, cum amamus te.* Et Divus Thomas 1. p. quæst. 20. art. 2. dicit: *Amor Dei est infundens & creans bonitatem in rebus.* Sicut ergo Deus diligendo creaturas in ordine naturali, communicat eis perfectiones naturales, quibus sunt objectum congruum hujusmodi dilectionis, de qua dicitur Sapiens. 11. *Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti:* ita diligendo creaturam intellectualem in ordine ad finem supernaturalem, per talen dilectionem in ea causat aliquam bonitatem & perfectionem supernaturalem, quæ sit ratio formalis constitutiva illam in ratione objecti congrui & proportionati talis dilectionis: & hanc perfectionem dicimus esse gratiam gratum facientem, quæ reddit hominem Deo gratum & acceptum in ordine ad aeternam felicitatem.

Objicies primò: Prædestinatio includit speciam dilectionem Dei erga electos, juxta illud Malach. 1. *Jacob dilexi,* & tamen non ponit semper in eis aliquid reale & supernaturale, cum interdum contingat prædestinatus esse in statu peccati & infidelitatis, subindeque omnibus donis supernaturibus spoliatus: Ergo falsum est, ex amore supernaturali Dei erga homines, debere causari in illis aliquid donum intrinsecum gratia supernaturalis: & sic ruit præcipuum fundamentum conclusionis nostræ.

5. Confirmatur: Odium Dei nihil ponit extrinsecum in hominem quem odit, sed tantum facit quod sit extrinsecum objectum disdiscens illi, ut patet in pueris in lymbo existentibus, quos odit Deus ut author supernaturalis, & tamen nihil ponit in illis: Ergo similiter Deus per suum amorem nihil intrinsecum ponit in homine, sed solum facit illum esse objectum extrinsecum sua dilectionis.

6. Ad objectionem respondeo prædestinationem non includere dilectionem Dei efficacem pro omni tempore (sæpe enim Deus prædestinatum existentem in peccato mortali, secundum præsentem justitiam, simpliciter odi) sed solum pro aliquo tempore, quo statuit prædestinato gratiam conferre; unde prædestinatio gratiam confert pro tempore a Deo statuto, non vero eo tempore quo ex decreto Dei non est efficax, sed suspendit efficiunt.

7. Ad confirmationem concessio Antecedente, nego consequentiam & paritatem. Ratio disparitatis est primò, quia homo potest ex propriis habere unde sit objectum odii Dei, nempe peccatum, non vero unde sit objectum amoris Dei supernaturalis, nimur bonum supernaturale; juxta illud Augustini: *Ignoscere quod meum est, agnoscere quod tuum est.* Secundò, quia amor est actus prosecutionis, unde si non supponat bonum in objecto in quod tendit, debet illud ponere: odium vero est per modum fuga & recessus, quare non pertinet ad illud, aliquid in objecto ponere, sed potius ab eo tollere.

Obicies secundò: Ex amore, quo Deus assumpsit humanitatem Christi ad unionem hypostaticam, nihil supernaturale intrinsecum dimanavit ad ipsam humanitatem, ante unionem: Ergo ex

A amore, quo Deus diligit hominem in ordine ad finem supernaturalem, non oportet derivari in ipsum aliquid donum intrinsecum & supernaturale, ante & præter consecrationem beatitudinis supernaturalis.

Confirmatur: Etsi amor Dei respectu beatitudinis debeat esse efficax, & causa rerum, poterit esse causa aliquorum auxiliorum vel donorum supernaturalium: Ergo ex illa ratione non sequitur gratiam habitualem debere poni intrinsecè in homine.

Respondeo ad objectionem, concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est, quia amor ad unionem hypostaticam est respectu existentia & personalitatis divinae, que teste D. Thomæ 3. p. quæst. 6. art. 6. ad 1. immediatè unitur humanitati, sine aliqua dispositione prævia: amor vero in ordine ab beatitudinem, est in ordine ad operationem, quæ ut sit perfecta & connaturalis, debet supponere gratiam, ut naturam cui sit connaturalis.

Addo quod humanitas Christi est sancta substantialiter; animæ vero justorum accidentaliter tantum sancta sunt: potest vero intelligi aliquid esse sanctum substantialiter, absque forma intrinsecè recepta, dum tamen sit ipsi intrinsecè unita in ratione termini; esse autem gratum accidentaliter, & cum sola tendentia ad unionem cum Deo per operationem, petit indispensabiliter gratiam creatam, & animæ inherentem, nec præstari potest a sanctitate increata; quia hujusmodi effectus requirit informationem, cum sit ad constituentium compositum accidentale, & non ad terminandum substantialiter in ratione existendi vel subsistendi.

Ad confirmationem dicendum est, gratiam causari in homine ex amore supernaturali Dei, non quocumque & imperfecto, sed perfecto, quo vult illi visionem beatificam, ut digno, ac suo heredi, nam talis amor, pro tempore quo est efficax, causat in homine gratiam, per quam participat naturam divinam, cui deberetur beatitudo ut hereditas. Unde triplex debet in Deo distinguiri dilectio: una purè naturalis, quæ Deus diligit creaturas omnes in ordine naturali, juxta illud Sapiens. 11. *Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti:* alia supernaturalis imperfecta, quæ creatura rationalis dicitur a Deo dilecta secundum quid & inchoativè, in ordine ad eternam felicitatem; altera denique perfectè supernaturalis, quæ homo simpliciter & perfectè diligitur a Deo in ordine ad aeternam beatitudinem. Per primam bona duntaxat naturalia, ut esse, vivere, & intelligere, creaturis communicantur: per secundam conferuntur homini fides, spes, & auxilia sufficientia, quæ possunt compati cum peccato mortali, & cum odio & inimicitia Dei: Ex tertia vero donum gratia sanctificantis promanat, quæ homo fit simpliciter Deo gratus & acceptus in ordine ad aeternam beatitudinem.

Obicies tertio: Amor divinus præsupponit bonum in homine quod sit motivum dilectionis Dei: Ergo ratio D. Thomæ falsum supponit, dum ait quod amor Dei causat in homine bonum, & non supponit illud. Consequentia patet: Antecedens probatur primò ex illo I. 43. *Ex quo honorabilis factus es & gloriis in oculis meis; ego dilexi te.* Quo significatur dilectionem Dei non causasse, sed supposuisse quod homo fuerit honorabilis & gloriis. Secundo probatur idem Antecedens. Deus amat hominem in ordine ad beatitatem.

radinem propter merita: Ergo amor divinus præsupponit, & non causaliter bonitatem meritorum, sine quibus non daret gloriam. Probatur tertio: Objectum præintelligitur, & præsupponit ad actum: Sed bonum quod relucet in creaturis, est objectum divini amoris: Ergo ad ipsum præintelligitur & præsupponit.

13. Respondeo negando Antecedens: ad cuius primam probationem responderemus. Thomas ibidem, dilectionem Dei fecisse hominem gloriosum & honorabilem, & ita illam particulam, *Ex quo*, non significare causam, sed concomitantiam, vel signum dilectionis, & effectum illius.

14. Ad secundam probationem nego Antecedens: nam licet Deus in ordine executionis datur gloriam propter merita, in ordine tanè intentionis, priùs vult gloriam quam merita, inò quia vult homini gloriam, dat ei merita quibus illam consequatur, juxta illud D. Prospere 2. de vocat. Gentium cap. 35. *Deus his quos elegit sine meritis*. dat unde ornantur ex meritis. De quo plura diximus in Tractatu de prædestinatione.

15. Disp. 2. art. 1. Ad tertiam respondere primò objectum præsupponi ad actum, quando ille est merè speculatorius, secùs verò si sicut practicus, quia tunc est ejus effectus, & per consequens posterior illo. Unde scientia visionis in Deo, quia est eminenter speculatoria & practica, non supponit suum objectum, sed illud facit, nec mensuratur a rebus, sed est illarum mensura, ut ostendimus in Tractatu de scientia Dei, & expressè docet Gregorius Magnus 20. Moral. cap. 23, his verbis: *Qua sunt, non ab aeternitate ejus ideo videntur quia sunt, sed ideo sunt, quia videntur*. Et lib. 32. cap. 6. *Non existentia videndo continet*. Idem cum proportione de amore Dei dicendum est, cum ille sit practicus & operativus, & ut loquitur S. Thomas supra relatus, *sit infundens & creans bonitatem in rebus*.

16. Respondeo secundò, objectum præsupponi ad actum, quando est primarium, & exercet causalitatem finis vel forma respectu actus, ut contingit in objecto cognitionis aut volitionis creatæ; secùs verò si objectum sit tantum secundarium, & nullam circa actum causalitatem exerceat, ut contingit in objecto creato respectu scientiæ visionis Dei, & dilectionis ipsius.

17. Respondeo tertio, quòd sicut intellectio potest duplicitate spectari, scilicet ut producō verbi (sub quo conceptu dicitur dicitio) & prout est pura objecti contemplatio in ipso verbo; ita amor Dei potest considerari ut est volitio efficax & practica sui objecti, & ut habet rationem dilectionis simplicis, sive complacentia. Unde sicut intellectio ut dicitio est prior verbo; posterior verò, est ut pura contemplatio objecti in verbo: ita amor Dei, ut efficax & practicus, est prior bonitate quam communicat creatura; si verò consideretur præcisè sub conceptu pure dilectionis, sive complacentia, non est prior, inò sub hac ratione potest esse posterior, non quidem quoad entitatem, sed quoad suam determinationem.

ARTICULUS II.

Vtrum gratia sanctificans sit qualitas, & cuius speciei?

18. O Siander in sua harmonia Evangelica afferit gratiam sanctificantem esse potius substantiam, quam qualitatem. Fundamentum ejus est,

A quia gratia (inquit) nihil aliud est quam justitia & sanctitas ipsius Dei, ut constitutus hominem justum & sanctum, sicut lux solis nihil est aliud praeter praesentiarn ipsam Solis supra orizontem, seu totum hemispherium: unde cum Dei sanctitas non sit accidens, sed substantia, etiam gratia per quam sanctificamus est substantia. In eandem sententiam, seu potius errorem, declinare videatur Magister sententiarum in 1. dist. 17. ubi docet charitatem, quam diligimus Deum, non esse aliud quam ipsum esse Spiritum Sanctum, speciali & ineffabili modo voluntati nostræ unitum.

Verum hic error proscriptus est à Tridentino, 19. loco supra adducto, ubi decernit causam formalem nostræ justificationis esse justitiam Dei, non quia ipse iustus est, sed quia nos iustos facit; additum que eam nobis inhaerere, quod de nulla substantia verificari potest. Addo quod Deus non potest uniri intrinsecè alicui, nisi ad modum speciei impressæ, vel per modum substantiæ & personalitatis; alia enim genera unionum, cum importent informationem, non possunt ab imperfectione præscindi: Sed substantia divina non unitur animæ iusti in ratione speciei; alia omnes iusti videntur Deum; neque in ratione substantiæ, cum illa substantia per propriam personalitatem: Ergo gratia sanctificans non est ipsa Dei substantia, ut unita immediatè animæ, sed aliquod accidens creatum in ea receptum, & ipsi inhaerens. Unde solum restat discutiendum, ad quod prædicamentum illa pertineat, & cuius speciei sit? Pro cuius resolutione

B Dico, gratiam sanctificantem esse qualitatem, non fluentem, sed permanentem, subindeque non esse dispositionem, sed habitum.

Prima pars patet ex dictis: Nam supposito quod gratia sanctificans non sit substantia, sed accidens, non potest ad aliam categoriam quam qualitatem pertinere: non enim potest esse quantitas, cum hæc sit proprietas materiae, & solis rebus corporis conveniat; neque relatio, cum hæc sit debiliissimæ & minutissimæ entitatis, & magis ad aliquid, quam aliud, ut docent Philolophi; neque actio aut passio, cum non sit fluens & transiens, sed habeat esse fixum in anima, ut statim dicemus; nec denique potest pertinere ad aliquod ex sex ultimis prædicamentis, quia illa semper consequuntur res corporeas: Ergo solum potest in categoria qualitatis reponi. Unde Catechismus Romanus loco articulo præcedenti adducto ait: *Gratia est divina qualitas animæ inhaerens*.

Quod vero sit permanentis in anima, subindeque habitus, & non dispositio, colligitur ex locis Scripturae articulo præcedenti relatis, in quibus gratia vocatur *pignus, signaculum, fons*, que significant aliiquid habitualē & permanentē. Item 1. Joan. 3. dicitur: *Omnis qui ex Deo natus est, non peccat, quia semen Dei manet in illo*. Et Joan. 14. *Ad eum veniamus, & mansioem apud eum faciemus*. Unde D. Gregorius homil. 5. in Ezechiel. rectè advertit, quod Spiritus Sanctus in Scriptura mobilis simul dicitur & stabilis; stabilis, quia in corda sanctorum per quædam virtutes ita venit, ut permaneat, quales sunt fides, spes, charitas &c. mobilis verò, quia per alias virtutes ita venit, ut recedat, & non continuò sit in anima, cuiusmodi sunt propheta, genera linguarum, operatio miraculorum, & omnia gratia actualis auxilia.

C Potest etiam hæc pars ratione D. Thomæ suaderi. Deus non minus providet hominibus quos diligit in ordine ad finem supernaturalem, quam

creaturis quas diligit in ordine ad bonum naturale: Sic autem illis providerit, ut non solum moveat eas ad actus naturales, sed etiam ipsis largiatur formas, & virtutes quasdam, seu qualitates fixas & permanentes, quae sunt principia actuum, ut secundum seipsum inclinentur ad hujusmodi motus; ut patet in lapide, cui dedit gravitatem, ut connaturaliter moveatur ad centrum; & in igne, cui levitatem indidit, ut connaturaliter ferretur ad locum sursum: Ergo multò magis debet infundere aliquas formas, sive virtutes & qualitates supernaturales, permanentes ac fixas, illis quos moveat ad finem supernaturalem, per quas promptè & suaviter ab ipso moveantur ad bonum æternum consequendum.

23. Obijcies primo contra primam partem conclusionis: Si gratia sanctificans ponetur in prædicamento qualitatis, esset imperfectior & ignobilior quilibet substantiæ creatæ: Sed hoc dici nequit, ut infra patet: Ergo nec illud. Sequela Majoris videtur manifesta; cum enim quilibet qualitas sit modus quidam substantiæ, totum qualitatis genus est imperfectius simpliciter toto genere substantiæ: Ergo si gratia sanctificans ponatur in prædicamento qualitatis, erit essentialiter imperfectior quacumque substantiæ.

24. Respondeo negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem dicendum, quod licet totum qualitatis genus, præcisè secundum rationem genericam, & secundum ea quæ habet ex suo gradu, sit imperfectius genere substantiæ, totum tamen qualitatis genus, prout contractum per differentias, & ad varias species diffusum, est perfectius genere substantiæ, secundum aliquam partem, sub qua gratia ipsa concinetur. Neque hoc est peculiare in hoc genere: multa enim alia reperiuntur, quæ ex ratione generica, cum præcisione sumpta, sunt perfectiora alii, a quibus tamen ex ratione specifica exceduntur. Nam amor Dei super omnia, qui habetur hic in via, præstat ejus cognitioni quæ habetur per fidem, secundum rationem specificam, cum tamen ab ea excedatur secundum rationem genericanam intellectio. Item omne corpus vivens, ex ratione viventis, est perfectius quilibet corpore cœlesti, & tamen quilibet corpus cœlesti ex ratione generica corporis incorruptibilis, excedit omne corpus vivum, ut pote ex sua natura corruptibile.

Obijcies secundò contra secundam partem: Habitus est qualitas habens esse fixum & permanentem in subiecto, & ab eo difficilè mobilis: Atqui gratia sanctificans non habet esse fixum & permanentem in anima, sed facile ab ea expellitur, cum per unicum peccatum mortale amittatur: Ergo non est habitus, sed dispositio.

25. Respondeo D. Thomas quæst. 27. de verit. art. 1. ad 9. Quod quavis per unum alium peccati mortalis gratia amittatur, non tamen facilè gratia amittitur, quia habenti gratiam non est facile illum actum exercere, propter inclinationem in contrarium, sicut Philosphus dicit in 5. Ethic. quod justo difficile est operari iustitia. Addo quod, licet gratia hic in statu viae per accidens sit variabilis, & facile mobilis à subiecto, ob imperfectam ejus participationem, & quia non est in suo statu connaturalis; per se tamen, & ex natura sua, petit diu in subiecto manere, & difficilè ab eo avelli, quia per se habet causas firmas & stabiles: unde in patria, ubi erit in suo statu connaturali, erit omnino incorruptibilis & inamissibilis, nec men-

A surabitur tempore, aut ævo, sed æternitate participata.

ARTICVLVS III.

An gratia habitualis sit forma entitativè supernaturalis?

H Vjus quæstionis resolutio haberi nequit, nec demonstrari supernaturalitas gratiæ sanctificantis, nisi prius declaretur in quo consistat essentia, seu ratio formalis supernaturalitatis: quæ difficultas adeo obscura & involuta est, ut Theologorum ingenia non parvum torqueat, eoque in variis dicendi modos abire compellat.

Primus est Scoti quæst. i. prologi, & in 4. dist. 10. quæst. 8. ubi docet supernaturalitatem esse conditionem accidentiarum entis creati: ex eo enim solum putat aliquid dici supernaturale, quod producitur à causa agente supra regulas naturæ, sive supra modum quo ex sua natura exigit produci.

Sed hæc sententia communiter rejicitur: Tum quia non distinguit inter supernaturale intrinsecè, sive quoad entitatem, & extrinsecè, sive quoad modum; contra communem Theologorum consensum, admittentium entia supernaturalia intrinsecè & entitativè; immo & contra fidem, eadem etiam astringunt: Tum etiam, quia actus fidei, contritionis, & dilectionis, non sunt præter regulas & modos quibus exigunt ex sua natura produci, & ipsa gratia sanctificans, dum infunditur à solo Deo, producitur juxta modum quem ex natura sua posulat; & tamen hæc quoad suam entitatem supernaturalia sunt; è contra verò visus conco nato restitutus, est quoad suam entitatem naturalis, & tamen præter regulas communes naturæ producitur.

Secundus dicendi modus, præcedenti affinis, est Abulensis 2. Regum 24. quæst. 28. ponentis supernaturalitatem entis creati in habitudine ad solum Deum ut causam, ita ut res illæ supernaturales dicantur, quæ à solo Deo producuntur; naturales verò, quæ à creaturis possunt produci.

Sed hæc etiam opinio probabilitate caret: quia Angeli, celi, inno & materia prima, omnium entium imperfectissima, solum Deum ut causam respiciunt, & tamen sunt entia naturalia: è contra verò actus fidei & charitatis sunt supernaturales, & tamen producuntur ab homine, & non à solo Deo: Ergo supernaturalitas non consistit in habitudine ad solum Deum ut causam.

Tertia opinio docet ens naturale distingui à supernaturali essentialiter, per hoc quod istud dicit habitudinem ad Deum ut unum & trinum, tanquam ad causam efficientem & finalē; illud verò respicit Deum, solum ut est in se unus in natura, non verò ut est trinus in personis.

Sed hic etiam modus dicendi, relatus à Joanne Vincentio Asturicensi, relect. de gratia Christi quæst. i. folio 11. à veritate aberrat. Et potest impugnari, primum quia nullum ens creatum, etiam supernaturale, respicit Deum formaliter ut trinum, tanquam causam efficientem & finalē; Deus enim habet rationem primi principij & ultimi finis, in quantum est omnipotens, & summum bonum; omnipotens verò, & bonitas, cum sint attributa absoluta, convenient Deo ut uni, & ut præintellecto relationibus & personis; unde relations, quibus Deus ut trinus constitui-

Dispt. 3. art. 5. tur, non sunt operativa ad extra, & nullam habent bonitatem & perfectionem, præter eam quam accipiunt à divina essentia, in ipsis transcendentaliter inclusa, ut in Tractatu de Trinitate ostendimus.

Secundò impugnatur: Deum esse supernaturalem, est ipsum esse supra omnem naturam creatam & creabilem: Sed Deus ut unus, & præintellectus Trinitati, est supra omnem naturam creatam & creabilem, cùm sit ens à se, infinitus, & actus purissimus, qua perfectiones nulli possunt convenire creaturae: Ergo Deus ut unus, & ut præintellectus Trinitati, est supernaturalis.

Confirmatur: Si per impossibile Deus non esset trinus, non posset videri ab intellectu creato, nisi ejus essentia concurrente in ratione speciei, & per virtutem supernaturalem elevantem, ut convincunt omnia argumenta, quibus in Tractatu de visione beata ostendimus Deum, ut de facto est in se Unus & Trinus, videri non posse sine lumine gloriae, & essentia divina in ratione speciei concurrente: Ergo Deus ut unus, & ut præintellectus Trinitati, est supernaturalis. Unde cùm supernaturalitas ensis creati sit quædam participatio, & veluti expressio divine supernaturalitatis, in habitudine ad Deum, ut Trinum, non potest formaliter consistere. Quare.

30. Multi ex Recentioribus volunt eam sitam esse in habitudine ad Deum, prout non est cognoscibilis ex creaturis. Alij in hoc quod nulli creaturæ potest esse connaturale. Ita Cajetanus i. p. qu. 12. quem sequitur ibidem Nazarius. Verum hi modi dicendi explicant magis quid non sit supernaturalitas, quām quid sit; sicut & ille quo assertur ens supernaturalis esse illud, quod à nulla creatura, propriæ virtutæ, nec à Deo ut auctore naturæ, produci potest. His ergo, & similibus modis explicandi supernaturalitatem relictis, ut clarè veritas aperiat.

31. Notandum primum: quod cùm supernaturalitas ensis creati sit (ut suprà dicebamus) quædam participatio & veluti expressio divinæ supernaturalitatis, hac ignorata, non potest plenè intelligi quid illa sit: quare prius investigandum est, quid sit in Deo supernaturalitas, ut inde postea declaretur, quid illa sit in creaturis. Unde

32. Notandum secundò, Deum esse supernaturalem, non esse aliud, quām ipsum esse elevatum supra totam naturam creatam & creabilem, quod ad omnia quæ in natura creatæ & creabili reperiuntur: sicut enim coeli & Angeli sunt supernaturales secundum quid, quia illi elevantur in suo esse supra omnem naturam sublunarem & corruptibilem, isti vero etiam supra totam naturam corporalem: ita Deus ex eo dici debet supernaturalis simpliciter, quod elevatur supra totam naturam creatam & creabilem, quod ea quæ ex se habet: Non excedit autem Deus naturam creatam & creabilem in esse, vivere, aut intelligere præcisè; quia hæc omnia dispersi reperiuntur in creaturis, sed in modo quodam ita habendi, scilicet sine admixione ullius potentialitatis & imperfectionis. Quare Deum esse supernaturalem, propriæ & formaliter, non est aliud, quām ipsum esse totam essendi plenitudinem, ac proinde ipsum esse irreceptum, & per se subsistens, auctum purum, infinitum &c. hæc enim nulli creaturae communicari possunt; cùm repugner ipsum esse per se subsistens & irreceptum communicari, ut demonstratur in Tractatu de attributis, cùm agitur de unitate Dei. Unde quamvis Trinitas personarum

A in una simplici essentia eminentiam importet, creaturæ limitationi repugnaret, in ea tamen licet supernaturali, non est sita per se primò Dei supernaturalitas, sed in alia jam descripta eminentia, seu in modo habendi omnes gradus essendi, ex quo veluti ex ratione à priori, nostro modo intellegendi, oritur Trinitas Personarum in una simplici essentia: Naturæ enim Divinæ fæcunditas ad intra per actiones immanentes intellectus & voluntatis, provenit ex omnimoda illa essendi plenitudine, & infinitate Dei, ut docetur in Tractatu de Trinitate.

Hinc sequitur supernaturalitatem creatam, quæ (ut suprà dicebamus) est veluti quædam imago & expressio increata, consistere in participatione earum perfectionum, quæ sunt propriæ Deo, in quantum est elevatus supra totam naturam creatam & creabilem, & quæ illi convenient, quatenus est ens à se, & ipsum esse irreceptum & illimitatum, habetque totam essendi plenitudinem. Quod ut magis declaretur:

33. Tertiò observandum est, Deum, in quantum est ens à se, & plenitudo essendi, habere duo genera perfectionum: quædam enim sunt quæ non possunt communicari ad extra, secundum eam rationem formalem quæ Deo insunt; quia oportet et quod communicaretur tota essendi plenitudo; quod est impossibile. Hujusmodi autem sunt, esse à se, esse auctum purum, esse simpliciter infinitum,

C esse Trinum in Personis cum una essentia, esse omnino simplicem, esse essentialemente intellectum in actu secundo, esse simul objectum, speciem, verbum, & intellectu, absque reali distinctione; hæc enim & similia non possunt formaliter reperiiri, nisi in eo qui habet totam essendi plenitudinem. Aliæ vero sunt perfectiones, quæ possunt ad extra communicari, secundum illam rationem quæ sunt Deo propriæ, diminutæ tamen & inadæquatæ. Hujusmodi autem sunt, respicere ipsum Deum tanquam objectum connaturale, cognoscendo & amando, & tanquam finem connaturalem: hoc enim, quamvis non possit in creaturis reperiiri in eo gradu perfectionis quo Deo convenit, quia Deus respicit seipsum tanquam objectum connaturale, modo infinito, & se omnino aequaliter & comprehendendo, quod nulli creaturæ ob limitationem competere potest; conferti tamen potest creaturæ, ut respicit Deum prout in se est, per actus cognitionis & amoris, tanquam finem & objectum aliquo modo connaturale. Et hoc est propriæ participare id quod est proprium Deo: Nam participare aliquid, est partem illius capere, & partem relinquere; ex eo vero quod creatura communicatur respicie Deum ut est in se, tanquam objectum & finem connaturalem, modo tamen finito & limitato, partem capiti illius quod est Deo proprium, tendentiam scilicet connaturalem in divinam essentiam, & bonitatem in creaturam; & partem relinquere, modum scilicet infinitatis, illimitationis, & comprehensionis, quo Deus seipsum cognoscit & amat.

34. Ex his facilè demonstrari potest, gratiam sanctificantem esse formam entitativæ supernaturalis. Nam supernaturalitas creatæ consistit essentialemente in habitudine mediata vel immediata ad Deum ut est in se, tanquam ad objectum specificativum, & finem connaturalem: Atqui gratia sanctificans talem habitudinem importat: Ergo est entitativæ supernaturalis. Major poter ex principiis jam statutus: Minor etiam manifesta est. Gratia enim sanctificans est radix cognoscendi & amandi

33.

34.

35.

specificativum respiciunt: Ergo mediatae saltem (mediantibus scilicet virtutibus, quæ ab ipsa emanant, ut proprietates ab essentia) dicit habitudinem ad Deum ut est in se, tanquam in objectum specificativum, & finem connaturalem.

55. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Cùm gratia sanctificans sit participatio naturæ divinæ, inquantum natura est, ut dicemus articulo sequenti, & natura divina, inquantum hujusmodi, sit formalissimè actualis intellectio sui, & quasi à se specificetur, dicatur formaliter emittenter habitudinem ad seipsum, ut clarè & perfectè cognoscibilem, & ratione talis est eminentia ita se respiciens, sit virtualiter radix attributorum, respicientium etiam per se primò Deum ut est in se, tanquam objectum omnino connaturale, oportet necessariò quod gracia habeat de illo esse eminenti naturæ divinæ, quod ab ipsa specificetur; non quòd eam immediatè respiciat tanquam objectum specificativum, cùm gratia non sit immediate operativa, sed quòd per modum radicis virtualiter fundet principia attingendi Deum ut est in se, per actus cognitionis & amoris; ex hoc enim habet respicere mediatae essentiam divinam, tanquam objectum à quo specificatur, quamvis eam immediate per seipsum non attingat.

36. Confirmatur secundò: Virtutes Theologicæ, respicendo Deum ut in se est tanquam proprium specificativum, participant intrinsecè aliquam perfectionem illius, excedentem omnes vires naturæ creatæ & creabilis: v. g. charitas fertur in Deum ut est summum bonum, participando ab illo majorem inclinationem in suum objectum, quam sit possibilis omni creature, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 23. art. 2. similiter sudes, respicendo Deum ut est prima veritas, participat ab illo majorem certitudinem, quam sit possibilis per naturam; unde quilibet fidelis est paratus negare omnem evidentiam naturalem, potius quam fidem: idem proportionaliter reperitur in aliis virtutibus: Ergo pariter gratia sanctificans, quæ est illarum radix, & à qua emanant, ut proprietates ab essentia, participant aliquam perfectionem Deo propriam, ac excedentem perfectiones totius naturæ creatæ & creabilis, subindeque est intrinsecè & quoad entitatem supernaturalis. Consequentia pater: quia debet esse proportionatè inter habitus & proprium ac connaturale principium illorum.

37. Confirmatur tertio: Si gratia sanctificans esset solum supernaturalis quantum ad modum, non esset magis supernaturalis, quam visio miraculose restituta cœco nato, quæ dicitur supernaturalis quantum ad modum, quia modo supernaturali & extraordinario productur: Sed hoc videtur plusquam absurdum, cùm gratia sanctificans sit principium & radix meriti vita æterna, & semen gloriae & visionis beatificæ, juxta illud Apostoli, *Gratia Dei vita æterna*: Ergo est supernaturalis entitative, & quoad substantiam.

38. Obijcies primò: Supernaturalitas creata non constituit essentialiter in habitudine ad Deum ut est in se: Ergo ruit præcipuum fundamentum nostræ sententie. Consequentia patet ex supra dictis. Antecedens probatur primò: quia donum scientie est ordinis supernaturalis, & tamen teste D. Thomæ 2. 2. quæst. 9. art. 2. in corp. & ad 3. tendit ad Deum per creaturas, subindeque non respicit illum ut est in se. Secundò probatur: quia virtutes morales infusa sunt supernaturales, & tamen non tendunt ad Deum ut objectum specificati-

39. **A** cativum & connaturale; cùm hoc sit proprium virtutum theologicarum, & donorum: Ergo supernaturalitas creata non constituit essentialiter in habitudine ad Deum ut est in se.

Respondeo negando Antecedens, Ad cuius primam probationem dico, donum scientie non ita in Dei cognitionem ex creaturis procedere, quin totus ille processus innaturatur formaliter divino testimonio, quod est ratio formalis objecti fidei: dona enim Spiritus Sancti innaturunt virtutibus theologicis, & ideo tendunt in Deum ut est in se, tanquam in objectum specificativum. Ad secundam probationem dicendum, quod quamvis virtutes morales infusa non respiciant immediatè Deum tanquam finem connaturalem, mediata taliter in ipsum tendunt, quatenus respiciunt immediate objectum ut regulatum per prudentiam infusa, quæ mediante fide & charitate attingit Deum ut est in seipso.

40. Obijcies secundò: Gratia sanctificans non est habitus operativus: Ergo non potest Deum ut est in se attingere per modum objecti specificativi, aut finis connaturalis; subindeque nec esse entitative supernaturalis, si supernaturalitas consistat in habitudine & tendentia in Deum ut est in se, tanquam in objectum specificativum, aut finem connaturalem.

41. Respondeo quod licet gratia sanctificans non sit habitus proximè & immediate activus, est tamen habitus operativus remorè & radicaliter, quia ab ipsa emanant virtutes infusa, & dona Spiritus Sancti, quæ sunt principia proxima & immediata operandi in ordine supernaturali: unde est principium radicale attingendi Deum ut est in se, per modum objecti specificativi, & finis connaturalis, quod sufficit ut sit entitative supernaturalis; supernaturalitas enim creata, ut supra diximus, consistit in habitudine mediata vel immediata ad Deum, ut objectum specificativum, aut finem connaturalem. Quare non solum gratia sanctificans, sed etiam auxilia, quibus ad illam disponimus & ad actus supernaturales movemur, sunt intrinsecè & entitative supernaturalia; qui mediata saltem tendunt in Deum ut est in se, tanquam in finem ultimum connaturalem, ex eo quod sunt principia actuum, qui ad Deum ut est in se immediatè terminantur.

ARTICULUS IV.

Vtrum gratia sanctificans sit participatio physica & formalis divinæ naturæ, etiam formaliter & reduplicative ut infinita est?

42. **F**atentur omnes Theologi, gratiam sanctificans sit aliquam naturæ divine participacionem, id enim manifestè patet ex variis Scripturæ testimoniis, præsertim ex illo Psalmi 81. *Ego dixi, dij estis, & filij Excelsti omnes*, quod D. Augustinus ita interpretatur: *Manifestum est quia homines dicit Deos, ex gratia sua deificatos, non de substantia sua natos: ille enim justificat, qui per semetipsum non ex alio justus est, & ille deificat, qui per seipsum non alterius participatione Deus est; qui autem justificat, ipse deificat, quia justificando filios Dei facit, dedit enim eis potestatem filios Dei fieri: si filij Dei facti sumus, & dij facti sumus, sed hoc gratia est adoptantis, non naturæ generantis*. Solum ergo difficultas est in modo explicandi talem divinæ naturæ participacionem: quidam volunt eam non esse physicam, sed

In psal.

M

duntaxat moralem, consistentem in convenientia cum natura Dei, quantum ad id quod in ea morale est, videlicet quantum ad restitutionem affectus, ratione cuius Deus est semper conversus ad seipsum tanquam ad summum bonum, & aversus ab omni iniquitate, justus, sanctus, & rectus in omnibus operibus suis; gratia enim sanctificans, ut ex ipso nomine constat, aliquid de tali sanctitate seu restitutione divinae voluntatis & naturae participat. Alij ulterius admittunt gratiam esse participationem physicam divinæ naturæ, sed contendunt eam non esse formalem (sicut lux aëris est participatio lucis Solis, & calor ferri carentis participatio caloris ignis) sed tantum virtualem; sicut semen dicitur virtualis participatio generantis, quia est virtus ab ipso derivata, & ad producendum sibi simile ordinata. Et adhuc inter istos est dissensio: nam Cajetanus, Ledesma, & Joannes Vincentius Asturicensis, quos citat & sequitur Martinez in præsenti, afferunt quod gratia est participatio physica & formalis divinæ naturæ, etiam ut reduplicativè infinita est, & actus purus, ac ens per essentiam. Sicut enim (inquit) natura divina, quæ est substantia, accidentaliter est in gratia, ita gratia potest infinitum participare finito modo. Curiel verò h[ic] art. 3. dubio 1. §. 5. oppositum tener, putatque implicare contradictionem, quod forma creata, finita, & limitata, ipsam infinitatem & illimitationem divinæ naturæ quocumque modo participet.

Has duas sententias inter se oppositas in concordiam revocare conatur Joannes à S. Thoma h[ic] disp. 22. art. 1. afferens quod gratia est participatio divinæ naturæ, & infinitatis, ac puritatis ejus, objectivè (cùm sit similitudo & fulgor intelligentiæ divinae, elevans creaturam rationalem, ut respiciat pro objecto connaturali & specificativo Deum), ut sit in se infinitus, actus purus, & ens per essentiam) non tamen subjectivè, quia non habet eundem modum infinitatis quem haber objectum: sicut (inquit) quantitatemque elevetur inferior Angelus ad intelligendum objectum de quo illuminatur, licet pervenire possit ad cognoscendum idem objectum quod superior cognoscit, nunquam tamen perveniet ad modum cognoscendi Angeli superioris, sed semper cognoscet inferiori modo.

§. I.

Vera sententia quatuor conclusionibus sequentibus declaratur, & statuitur.

Dico primò: gratiam sanctificantem esse participationem, non solum moralem, sed etiam physicam, divinæ naturæ.

44. Probatur primò: Gratia, cùm sit forma physica & supernaturalis, physicè participare debet aliquam perfectionem divinam; nam omnia entia supernaturalia sunt participations Dei, ut transcendir omnem naturam creatam & creabilem, sicut articulo præcedenti declaravimus: Sed gratia sanctificans, cùm sit prior charitate, aliisque habitibus supernaturalibus, participare debet illam perfectionem quæ in Deo concipitur prior, seu quæ est veluti radix ac fundamentum ceterorum, & quæ proinde gerit munus essentiae seu naturæ, ut infra magis explicabitur: Ergo gratia sanctificans est physica participatio naturæ divinæ.

45. Probatur secundò: Homo in Scriptura dicitur nasci & renasci ex Deo per gratiam, & in ejus fi-

lium adoptari: Sed h[ic] de solo consortio mortali cum Deo verificari nequeunt: Ergo gratia sanctificans est participatio naturæ divinæ, non tantum moralis, sed etiam physica. Major pater: dicitur enim Joan. 1. *Ex Deo nati sunt.* Et 1. Joan. 3.

Qui natus est ex Deo, peccatum non facit. Et 1. Petri. dicuntur homines renati ex semine incorruptibili. Item Joan. 1. dicitur: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, scilicet per gratiam, per quam in filios Dei adoptantur. Unde cùm Scriptura varia nomina tribuat Deo, juxta diversitatem effectuum quos causat, illum vocat patrem, quando tributus nobis gratiam, ut patet ex illo Pauli ad Roman. 1.

B & Ephel. 1. *Gratia vobis à Deo Pare*, quia tribuendo illam, generat nos sibi filios adoptivos, & sic remanet pater; & quia id sit meritis Christi, addit: *Ex à Domino Iesu Christo.* Minor verò suaderet: Habere consortium morale cum Deo, est participare ejus restitutionem moralis: Sed participatio restitutionis moralis Dei, non salvat nativitatem hominis ex Deo, nec filiationem ejus adoptivam: Ergo Scripturæ locutiones de solo morali consortio divinæ naturæ verificari nequeunt.

C Major patet: Minor probatur, Nativitas & filiatio petunt necessariò ut filius participet naturam patris, substanciali participatione, si filiatio fuerit substancialis; & accidentalis, si fuerit solum accidentalis: Sed restitutione moralis Dei non est ipsa natura divina, quia cùm sit propria voluntatis perfectio, pertinet ad perfectiones attributales, naturam supponentes: Ergo participatio restitutionis moralis Dei, non sufficit ut homo dicatur ex Deo nasci, & filius ejus adoptivus fieri.

46. Probatur tertio: Effectus & finis gratiæ sanctificantis non solum sunt aliquid morale, sed etiam physicum: Ergo illa est non solum moralis, sed etiam physica divinæ naturæ participatio. Consequens pater, quia causa debet continere perfectionem sui effectus, & proportionem cum illo, sicut & forma cum suo fine connaturali. Antecedens probatur: Virtutes infusæ, & dona Spiritus Sancti, sunt effectus gratiæ sanctificantis, & ab ipsa emanantur sicut proprietates ab essentia, ut infra dicimus: visio autem beatifica est finis ad quem connaturaliter tendit; unde Joan. 4. dicitur *fons aquæ salientis in vitam aeternam*, scilicet per connaturalem inclinationem ad illam: Sed dona Spiritus Sancti, virtutes infusæ, & visio beatifica, non tantum dicunt aliquid morale, sed etiam realem & physicam perfectionem important: Ergo effectus & finis gratiæ sanctificantis, sunt aliquid non solum morale, sed etiam physicum. Hæc conclusio magis patet ex dicendis in sequenti.

Dico secundò: Gratia sanctificans est participatio formalis divinæ naturæ, & non solum vir-

47. tualis. Probatur conclusio quatuor rationibus. Prima sic potest proponi: Operationes naturæ superiori connaturalis, non possunt ullo modo fieri connaturales alteri, nisi altera aliquo modo habeat in se formaliter naturam illam superiorum: Sed visio Dei ut est in se, & ejus dilectio super omnia, quæ sunt connaturales naturæ divinæ, sunt connaturales homini iusto per gratiam sanctificantem: Ergo homo justus per illam habet in se formaliter naturam divinæ participativæ. Minor patet: tum quia delectatio orta ex aliqua operatione est signum connaturalitatis illius; ex visione autem beata, & dilectione Dei super omnia, maxima oritur delectatio in homine & Angelo: tum etiam

quia quæ sunt ex inclinatione subjecti, sunt con-naturalia; illæ verò operationes sunt ex inclina-tione hominis justi, vel Angeli: Ergo ipsæ sunt con-naturales per gratiam. Major verò probatur: Operatio dicitur con-naturalis, quia fit cōformiter ad naturam à qua procedit: Ergo impossibile est illud quod est alicui naturæ superiori con-naturali, fieri con-naturale alteri, nisi aliquo modo ha-beat illam naturam. Unde quia natura hominis vel Angeli nullo modo reperitur in bruto, repugnat quod actiones naturæ angelicæ & humanæ con-naturales, scilicet intelligere & velle, natu-ri-rationali sicut con-naturales. Hanc rationem frequenter insinuant SS. Patres, præsertim D. Dionysius, & S. Cyrius. Ite enim lib. 2. the-sauri cap. 2. sic ait: *Eandem operationem con-naturaliter habentes cum Deo, necesse est esse ejusdem natura*. Ille verò cap. 2. Ecclesiast. hierar. docet hominem non posse operari divina, qui sta-tum gratia sanctificantis non fuerit consecutus: *Quia (inquit) unusquisque solum agit quæ sub-stantia suæque sibi sunt*.

48. Secunda ratio est: Illa forma, ex qua oritur inclinatio in Deum ut est in seipso, est participatio formalis naturæ divinæ: Sed à gratia sanctificante oritur talis inclinatio: Ergo illa participat formaliter naturam divinam. Minor patet, quia ex gratia consequitur (sive per rationem tantum, ut con-tendit Scotus, sive realiter, ut articulo sequenti contra ipsum ostendemus) charitas theologica, quæ est essentialiter inclinatio in Deum ut est in seipso, quia regulatur per fidem, vel per claram vi-sionem, quæ in Deum ut est in se tendunt: amor verò Dei naturalis, quia regulatur per cognitio-nem quam habemus de Deo per creaturas, & ex creaturis, non tendit in illum ut est in se, sed prout relucet in speculo creaturarum. Major verò suadetur: Inclinatio in Deum ut est in se, fundari debet in aliqua natura; cùm omnis inclinatio fundetur & radicetur in aliqua natura: Sed non potest fundari in aliqua natura creata: Ergo solum in natura divina. Minor probatur: Omnis inclinatio tendit in bonum proprium naturæ in qua radicatur: Ergo inclinatio, tendens in bonum divinum, ut est in seipso, nequit radicari in natura creata, sed solum in natura divina per essentiam, si inclinatio sit aliquid in creatum, vel divina per participatio-nem, si inclinatio sit aliquid in creatum, ut con-tingit in proposito. Consequens manifesta est, Antecedens probatur. Omnis inclinatio tendit essentialiter in bonum, & cùm nulla inclinatio sit propter seipsum, sed propter naturam in qua fundatur (ad hoc enim datur, ut natura per illam consequatur suam perfectionem, & bonum sibi proportionatum) sequitur quod omnis inclinatio tendat in bonum proprium naturæ in qua ra-dicatur. Unde non potest alia ratio assignari, cur inclinatio lapidis sit ad centrum, & inclinatio ignis ad locum sursum, nisi quia locus sursum est bonum proprium, congruum & conveniens naturæ ignis, & centrum est bonum congruum naturæ lapidis, & idem appareat in qualibet alia in-clinatione.

49. Tertia ratio: Participare formaliter aliquid, est habere convenientiam formalem cum illo, saltem analogam; ut patet in accidente, quod participat rationem entis formaliter, quia in illa habet con-venientiam formalem, saltem analogam, cum sub-stantia: Sed gratia sanctificans habet talem convenientiam cum natura divina; sicut enim na-

A tura Dei est eminenti quodam modo radix cogni-tionis & amoris, quo Deus seipsum ut in se est infinito modo cognoscit & amat; ita gratia est radix intelligentiæ & amandi Deum ut est in se, & prout transcendit totum ordinem creatum & creabilem: Ergo gratia sanctificans est participatio formalis naturæ divinæ.

B Ultima ratio insinuat à D. Thomâ h[ab]it art. 3. his verbis: *Virtus uniuscujusque rei dicitur in ordine ad aliquam naturam p[re]existantem, quando sci-licet uniusquodque sic est dispositum, secundum quod congruit sua natura* (premiserat locum Aristote-lis 7. physic. ubi dicit quod virtus est quodam dis-positum perfecti, & subdit: *Dico autem perfectum, quod est dispositum secundum naturam*) *Mani-festum est autem (addit S. Doct[or]) quod virutes acqui-sita per actus humanos, sunt dispositiones quibus homo convenienter disponitur in ordine ad naturam quâ homo est*: Ergo virtutes infusa[re] que sunt altioris ordinis, debent (ut etiam infert S. Thomas) ipsum disponere altiori modo, & in ordine ad aliquam naturam altiorem, qua non po-test esse alia, quâm ipsam naturam divinam, partici-pata per gratiam sanctificantem: Ergo talis gratia est participatio formalis naturæ divinæ. Unde in Scriptura vocatur *substantia Dei*: nam ad He-bræos 3. de fide, quæ est dispositio & initium gratiæ, dicitur quod est *initium substantia Dei*; & Augustinus tract. 23. in Joan. ait quod *anima re-surgunt à peccato per substantiam Dei*, id est per gratiam, quæ est substantia Dei, non essentialiter, sed participative, ut explicat S. Thomas, p. quest. 56. art. 2. ad 1. Item Ambrosius super cap. 1. prima ad Corinth. 1. inquit Deum per gratiam dare nobis regalem magnificeniam, quia per il-lam, ut dicitur 1. Petri 2. efficimus genus regale, id est de natura & genere Dei.

C Dico tertio: Gratia sanctificans est participatio physica divina naturæ, etiam formaliter & redu-plicativè ut infinita est, & actus purus, habetque totam essendi plenitudinem.

D Hæc conclusio in primis probari potest ex 51. principiis in praecedenti statutis: Ex gratia enim sanctificante oritur inclinatio in Deum, ut est ens infinitum & per essentiam, habetque totam essen-di plenitudinem, scilicet spes & charitas: Ergo debet in se participative habere naturam divinam, ut est ens infinitum & per essentiam: nam ut suprà dicebamus, nihil dat inclinationem ad aliquam naturam, nisi saltem participative p[re]ha-beat illam.

E Item operationes con-naturales alicui naturæ nequeunt competere con-naturaliter, nisi haben-ti eandem naturam, saltem participative, ut ibi-dem ostendimus: Sed visio beatifica, quæ est ope-ratio gratia consummata, competit Deo, ut est ens infinitum & per essentiam: Ergo gratia con-summata patet participat naturam divinam, ut est ens infinitum & per essentiam.

F Præterea, Gratia consummata con-naturaliter debetur essentia divina, ut species repræsentans totum Deum, ut est in se ens infinitum & per es-sentiam: Ergo ipsa est participatio naturæ Dei, ut est ens infinitum & per essentiam. Probatur con-sequentia: Nulli naturæ con-naturaliter debetur species, nisi ejusdem ordinis & perfectionis cum illa: Ergo si gratia consummata con-naturaliter debetur species, quæ est infinita, & ens per es-sentiam, ipsa etiam, saltem participative, debet esse ipsum esse infinitum & per essentiam.

Potest insuper suadeti conclusio ratione funda-

52.

53.

54.

M ij

mentalium, & simul praecipuum Curielis fundamen-
tum convelli. Ut gratia sanctificans dici possit
participare naturam divinam, ut infinita est, non
requiritur quod totam Dei infinitatem in se capiat,
sed sufficit, quod ei convenientia aliqua pars,
seu aliquis modus divinae infinitatis: At gratia
sanctificans, aliquam partem, seu aliquem modum
infinitatis Dei in se capit: Ergo participat
naturam divinam, ut infinita est. Major patet:
participare enim aliquam perfectionem, non est
habere illam totaliter & complete, sed partialiter
& inadæquare; cum participare nihil aliud sit
quam partem capere, & partem relinquere, ut ex
ipsis terminis constat. Minor vero suadetur: Deo
ut est ens infinitum & per essentiam tria conve-
niunt; primum est habere suam essentiam pro ob-
jecto connaturali, & pro forma intelligibili, ad
cujus modum alia intelligat; hoc enim ipsis com-
petit prout excedit totum ordinem naturæ creatae
& creabilis, subindeque ut infinitus est, & ens per
essentiam, habetque totam essendi plenitudinem:
secundum est, ut identificet sibi rale objectum, &
speciem, ac operationem quæ in illud tendit: ter-
tium, ut illud comprehendat, & cognoscat quantu-
m cognoscibile est: At quamvis gratia sanctifi-
cans non possit duo posteriora in se habere, & in
illis cum Deo communicare; primum tamen,
nempe habere essentiam divinam pro objecto
connaturali, & forma intelligibili, illi convenit,
& in eo cum Deo communicat, ut ex supra dictis
patet: Ergo gratia sanctificans aliquid de infinitate
Dei, seu aliquam partem illius in se capit,
subindeque naturam Dei, ut infinita est, parti-
cipat.

55. Ultimo probatur conclusio: Charitas nostra
est formalis participatio divina charitatis, ut est
infinita: Ergo & gratia potest esse participatio di-
vinæ naturæ, formaliter & reduplicative ut in-
finita. Consequens patet, non enim magis re-
pugnat participari essentiam infinitam ut sic,
quam proprietatem infinitam. Antecedens autem
est D. Thomæ 2. 2. quæst. 24. art. 7. ubi probat
charitatem via posse augeri in infinitum, quia est
participatio infiniti charitatis Dei: quæ verba
sunt intelligenda formaliter, alias si charitas non
esset participatio formalis infiniti ut sic, sed secun-
dum aliquem gradum determinatum, non pos-
set augeri ultra illum, quia jam non participaret
talem gradum, sed superiore, & sic esset alia
forma superiori: sicut intellectus v. g. Angeli, &
esse substantiale hominis, non possunt augeri in
infinitum, quia licet participant formaliter intel-
lectum & esse Dei, quæ infinita sunt, ea tamen
non participant formaliter ut infinita, sed secun-
dum aliquem gradum determinatum.

56. Dico quartum, gratiam esse participationem na-
turae divinae, ut natura est.

Probatur primo ex supra dictis: Generari, na-
sciri, & esse filium Dei adoptivum, non potest alicui
convenire, nisi participet naturam Dei, ut natura
est: Sed per gratiam generamur, nascimur, & su-
mus filii Dei, ut in prima conclusione ostensum
est: Ergo per illam participamur naturam Dei,
ut natura est. Major patet: nam ideo Spiritus
Sanctus non generatur, nec nascitur, nec est filius
Dei, quia licet habeat naturam divinam, illa na-
tura non communicatur ei ut est natura, sed ut vo-
luntas.

57. Probatur secundum: Id quod in nobis habet ra-
tionem naturæ in ordine supernaturali, debet esse
participatio naturæ Dei, ut natura est; sicut est

A participatio proprietatis vel potentia Dei, quod
in nobis habet rationem virtutis supernaturalis:
Sed gratia sanctificans habet rationem naturæ in
ordine supernaturali; sicut virtutes infusa habent
rationem proprietatis seu potentia in eodem or-
dine, ut docet Divus Thomas h[ic] art. 4. ad 1. Er-
go gratia sanctificans est participatio naturæ di-
vine, ut natura est.

Probatur tertio ratione, quam supra insinua-
vimus. Illud formaliter participat naturam di-
vinam, sub conceptu & munere naturæ, quod
cum ea ut tali habet analogam similitudinem;
Sed gratia sanctificans illam habet: Ergo &c. Ma-
jor patet: Minor probatur. Naturæ divinæ, sub
B conceptu & munere naturæ, convenit immediata-
& per se primò, respicere seipsum emimenti
modo, & fundare per modum radicis virtualis
omnes Dei proprietates, & principia proxima
tendendi in Deum ut est in se, tanquam in obje-
ctum proportionatum & omnino connaturale;
Sed gratia etiam respicit Deum immediatè, quasi
trahens ipsum per modum vinculi ad animam;
fundatque proprietates analogice similes proprie-
tibus naturæ divinæ, & principia operationum
atingentium Deum ut est in se, tanquam obje-
ctum connaturale & proportionatum: Ergo ha-
bet similitudinem analogam cum natura divina, ut
talis est, seu ut gerit munus & vices naturæ.

§. II.

Principia objectiones solvuntur.

59. Objecies primò contra primam conclusio-
nem: Totum, vel saltem praecipuum funda-
mentum asserendi gratiam esse physicam, & non
solum moralem, divinæ naturæ participationem,
est quia per illam homo constituitur filius Dei
adoptivus: Sed hæc ratio nulla est: Ergo &c. Ma-
jor patet ex supra dictis. Minor probatur primò
ex Scriptura: nam Matth. 12. Christus vocat
fratres secundum naturam divinam eos qui fece-
rint voluntatem Dei, & habuerint cum ea con-
formitatem, in qua rectitudine moralis humane
voluntatis consistit: Ergo solum morale cum
Deo consortium, sufficit ut filij Dei nominemur
& simus. Consequens patet: nam qui est frater
aliquius, ut natura à tali patre, est filius.

Secundò probatur eadem Minor: ad Galat. 3.
dicitur: *Vos ipsis filii D[omi]ni per fidem;* & tamen
fides non est participatio naturæ, sed cognitionis
Dei: Ergo ex eo quod Scriptura dicat per grati-
am nos fieri Dei filios, non rectè infertur illam
esse physicam naturæ divinæ participationem.

Probatur tertio: Res inanimatae dicuntur nasci
ex Deo, & ab ipso generari, & tamen illæ
non participant naturam Dei ut est in se: Ergo
E ex eo quod homo, ratione gratiae sanctificantis,
dicatur in Christo renasci, & à Deo generari, non
rectè probatur, ipsum per gratiam physicè parti-
cipare naturam Dei. Consequens manifesta est,
Antecedens probatur. Nam Psal. 148. ubi habe-
tur, *Ipse dixit & facta sunt.* Basilius legit: *Ex
nata sunt.* Et Job 38. dicitur: *Quis est pluvia pa-
ter, aut quis genuit stellæ roris?*

Denique eadem Minor ratione suadetur: Non
est de ratione adoptionis, quod communicetur
natura personæ quæ adoptatur in filium, sed tan-
tum quod ipsis tribuatur jus ad hereditatem, quod
non habet ex vi sua originis, ut constat in adop-
tione quæ sit inter homines, per quam adoptatus
non recipit naturam ab adoptante (alias filio)

adoptiva non distingueretur à naturali) sed tantum acceptatur ad ejus hereditatem. Unde adoptio definitur à Jurisconsultis: *Voluntaria assumptio, sive gratuita acceptatio persona extranea ad hereditatem, ad quam ex vi sua originis non habet jus: in qua definitione nulla fit mentio de communicatione naturæ, sed solum de acceptatione ad hereditatem.* Ergo licet homo per gratiam filius Dei adoptivus constitutus, non sequitur quod per illam physicè naturam divinam participet.

60. Respondeo concessa Majori, negando Minorum. Ad cuius primam probationem dico, quod qui nullus potest facere voluntatem Dei in omnibus sine gratia, ideo qui facit illam est frater Christi (subindeque filius Dei adoptivus) non formaliter quia facit eam, sed ratione gratiæ, per quam illam implet, & Dei mandata observat.

Ad secundam respondetur quod vel ibi sermo est de fide viva, qua connectitur cum gratia, eaque informatur: vel quod per fidem homo dicitur regenerari ex Deo, & filius ejus adoptivus fieri, initiativè & dispositivè; quia fides ex parte intellectus est dispositio & initium iustificationis, seu infusionis gratiæ sanctificantis, quæ facit nos formaliter Dei filios adoptivos. Unde, ut supra annotavimus, Apostolus ad Hebreos 3. vocat fidem, *initium substantie Dei.*

Ad tertiam respondetur Scripturam ita assertare, per gratiam homines ex Deo nasci, vel generari, ut regeneratis per gratiam propria filiorum conditiones, puta jus ad hereditatem attribuat, juxta illud Pauli: *si filii, & heredes;* quas tamen conditiones non attribuit pluviae, aut alijs rebus inanimatis. Unde testimonia Scriptura adducta, in quibus res inanimate dicuntur a Deo generari, de generatione latè & improprie accepta, intelligenda sunt.

Ad ultimam dicendum, quod licet communicatio naturæ non sit de ratione adoptionis, prout sit inter homines, requiritur tamen ad adoptionem, per quam homo adoptatus in filium Dei. Ratio autem discriminis est, quia adoptio in humana supponit quod adoptatus sit ejusdem naturæ cum adoptante, habeatque in se sufficiens principium, quo fiat aptus ad percipiendam ejus hereditatem; & ideo non mirum, si per illam non communiceatur natura: adoptio autem divina, cum non supponat similitudinem in natura, aut sufficientem capacitatem ad percipiendam hereditatem Dei, debet illam efficeri, subindeque divinæ naturæ participationem tribuere. Unde licet adoptio humana non producat aliiquid intrinsecum in adoptato, bene tamen divina; quia per illam asciscitur tantum in bona naturalia, quæ sunt ejusdem ordinis cum adoptato; per istam verò ad participationem bonorum supernaturalium, quæ sunt ordinis altioris & divini, elevatur: de quo fuscus articulo sequenti.

61. Objicies secundo contra secundam conclusionem: *Gratia in Scriptura dicitur semen Dei,* ut patet ex illo 1. Joan. 3. *Qui natus est ex Deo peccatum non facit, quia semen ejus manet in eo;* id est gratia, ut explicant SS. Patres, & Scripturæ Interpretes: *At semen virtualiter solum participat, non vero formaliter, naturam generantis; sicuti semen arboris est arbor solum virtualiter, non formaliter.* Ergo gratia non est formalis, sed tantum virtualis, divinæ naturæ participatione.

Tom. IV.

A Respondeo gratiam sanctificantem non vocari semen Dei per ordinem ad naturam divinam, cuius est participatio, sed respectu visionis beatifica, quia est radix illius, & quia clara Dei visio in virtute gratiæ, ut arbor in virtute semenis, continetur, juxta illud Apostoli, *Gratia Dei vita eterna: à gratia enim consummata patriæ oritur connaturaliter lumen gloriæ, ut proprietas ab essentia, arbor ex semine, & rixus à fonte: unde etiam illa Joan. 4. dicitur fons aqua salientis in vitam eternam.* Solutio est D. Thoma 1. p. quest. 62. art. 3. ubi sic habet: *Gratia gratum faciens hoc modo comparatur ad beatitudinem, sicut ratio seminalis in natura ad effectum naturalem: unde 1. Joan. 3. gratia semen Dei nominatur.*

Objicies tertio: Si gratia sanctificans participet formaliter naturam divinam, ejus etiam attributa formaliter participaret: Sed gratia non participat formaliter attributa Dei: Ergo nec ejus naturam. Major patet: Cùm enim natura sit radix proprietatum, qui naturam aliquam formaliter participat, etiam ejus proprietates, concomitantes saltem & secundario, participare debet. Minor verò suadetur: Attributa divina naturæ sunt immutabilitas, infinitas, omnipotencia, dominium in omnes creaturas, &c. Atqui gratia nihil ex his participat, cùm non sit immutabilis & indefectibilis, sed per peccatum possit amitti & corrumpi; nec faciat nos infinitos in effendo, vel omnipotentes, aut rerum omnium dominos: Ergo &c.

62. Respondeo concessa Majori, negando Minorum. Ad cuius probationem nego etiam Minorum: nam gratia sanctificans aliquo modo perfections enumeratas participat. In primis participat Dei immutabilitatem, quia sicut essentia divina est immutabilis omnino, tam ab extrinseco, quam ab intrinseco, ita gratia est immutabilis ab intrinseco (sicut Angeli & corpora cœlestia) & per solam potentiam divinam mutari potest secundum se. Cui non obstat quod in statu viae sèpe corrumpatur, hoc enim est per accidentem, ex eo quod imperfectè participatur à nobis, & in statu imperfecto exsistit; cùm non conjugat hominem Deo per visionem claram essentiae ipsius, subindeque non replete totam voluntatis capacitatem, sed relinquat eam in potentia ad alia, Deo, ejusque legi & voluntati contraria. In statu autem beatitudinis, ubi ab ipsa dimanat lumen gloriæ, quo mediante efficit visionem beatam, & mediante visione applicat voluntati omnimodam rationem boni, est omnino per quamcumque potentiam creatam invariabilis. Unde gratia viae assimilatur formæ rerum corruptibilium & sublunarium, quæ quia non satiat perfectè appetitum materiæ, corruptibilis & amissibilis est: Gratia verò consummata patriæ, similis est formæ corporum cœlestium, quæ cùm perfectè satiet appetitum materiæ, est ab intrinseco incorruptibilis & inamissibilis. Quare sicut propria essentia divina duratio est aeternitas increata, quæ est uniformissima & tota simul, absque ulla successione prioris & posterioris: ita duratio, quæ gratia postulat ex sua natura mensurari, & quæ de facto mensurabitur, quando erit consummata in patria, est quædam illius aeternitatis essentialis participatio: sed quia hic per accidentem est variabilis, ob statum præternaturalem & imperfectum quem habet in nobis viatoribus, per accidentem etiam mensuratur tempore, quod est rerum corruptibilium mensura.

M. iii

65. Similiter gratia habet aliquid de infinitate Dei: Primò quia non habet terminum sui augmenti. Secundò quia est principium merendi ad aequalitatem præmium infinitum objectivè, & satisfaciendi aliquo modo pro culpa, quæ in ratione offensæ est infinita. Tertio, quia est principium actus charitatis, qui teste D. Thomæ 2. 2. quæst. 23. art. 2. ad 3. habet aliquam infinitatem. Tandem ejus infinitas reluet in hoc quod sicut Deus, quia ex se infinitus est, sufficit ad implendum omne cordis humani desiderium, propter quod ab Hebreis vocatur *SADAI*, id est qui sufficit; ita & gratia, cùm sit divinæ naturæ participatio, & veluti quoddam vinculum, quo Deus animæ intimè conjugatur, potest omnia hominis desideria satiare, præsertim quando fuerit consummata in patria, per lumen gloriæ, & claram Dei visionem, quæ cuncta humani cordis desideria implet & satiat, ut in Traictatu de beatitudine fùse ostendimus. Sunt etiam qui dicunt, illud i. ad Corinth. 1. *Gratiæ Dei sum id quod sum*, significare quod plenitudo illa essendi, quæ est in Deo, quamquæ ipse explicuit Exodi 3. dicens, *Ego sum qui sum*, participatur per gratiam ab homine qui habet illam, & qui per ipsam aliquo modo & participativè Deus efficitur.

66. Tertiò gratia sanctificans aliquid de omnipotenti Dei participat, ut patet in viris justis & sanctis, quibus ad nutum omnes creaturæ obediunt, imò & aliquando ipsem Deus, iuxta illud Josue 10. *Obediente Domino voci hominis*. Illi etiam per orationem omnia pro voto à Deo impetrant: unde Chrysostomus ait quod *omnipotens oratio omnia potest*. Et Apostolus ad Philip. 4. *Omnia possum in eo qui me confortat*: id est (ut explicat D. Bernardus) *omnipotens sum*. Addo quod, cùm per gratiam, perfectam cum Deo contrahamus amicitiam, & id quod per amicos possumus, per nosmetipos posse censemur, ut ait Aristoteles, *Ethic. cap. 3*, nihil mirum quod mediante gratiæ & charitate aliquid de divina omnipotenti participemus. Quare ait Gerson in quadam opusculo: *Sicut Deus dedit omnia in manus Christi, ita dedit omnia in manus Christiani: unde Christianum fas est dicere potensissimum*.

67. Denique gratia sanctificans tribuit homini iusto rerum omnium dominium, idque nobilis & fecundius omni dominio civili: nam si ipsum filium Dei adoptivum constituit, ergo & hæredem ipsius, & cohæredem Christi, ut argumentatur Apostolus ad Romanos 8. Non enim minoris efficacia esse debet adoptio divina, quam sit humana; atque adeò sicut adoptio humana adoptatum constituit necessarium hæredem omnium adoptantis bonorum ab intestato, ut habetur instit. de adop. §. *bodie*, multò magis id ipsum facere debet adoptio spirituale, quæ per gratiam non Principis, sed Dei celebratur. Hinc Apostolus i. ad Corinth. 3. *Omnia vestra sunt. sive Paulus. sive Apollo. sive Cephas. sive mundus. sive vita. sive mors. sive presentia. sive futura. omnia vestra sunt*. Et 2. cap. 6. loquens de iustis, de ipsis ait: *Nihil habentes, & omnia possidentes: iusti namque nihil habent rerum temporalium, quoad affectum dominij civilis, sed omnia possident, quoad dominium spirituale: nihil habent, quia præ animi magnitudine omnia, præter Deum, contemnunt, & ad Deum ordinant; sed nihilominus omnia possident, quia, ut loqui-*

A tur idem Apostolus, *Diligentibus Deum omnia cooperanur in bonum*; vel ut ait Hieronymus in Epistola ad Paulinum: *Credent totus mundus divitiarum est*. Hoc dictu utitur Gerson in opusculo supra allegato, ubi sic ratiocinatur: *Si Christus justis omnibus fecit patrem communem, multò magis & bona patris communia facere debuit; cum majoris sit Deus esse patrem communem, quam ipsius bona communia*.

68. Addo quod rationalis anima per gratiam fit Dei sponsa, & connubium quoddam spirituale inter ipsam & Deum mediè charitate celebratur: cùm autem connubium spirituale non debeat esse inferioris conditionis connubio carnali, sicut in matrimonio carnali sit bonorum communio, sive communicatio; ita etiam, imò à fortiori, hoc fieri debet in matrimonio spirituali. Hinc (ut rectè notavit Philippus Abbas in *Canticis*) quoties Sponsus in sacro Epithalamio Sponsam alloquitur, toties in plurali loquitur de bonis suis, tanquam de communibus sibi & Sponsæ: *Vox turturis (inquit) audita est in terra nostra..... Vinea nostra floruit &c.* Hoc argumento utitur Arnoldus Lexoviensis Epistola ad Patres Concilij Turonensis, dicens: *Si Christus Sponsus est Dominus, & sponsa erit Domina*.

Dixi autem dominium istud spirituale gratiæ, nobilius & fecundius esse dominio civili, quia in lege Dei gratiam concedentis, & in ipsa gratiæ natura fundatur: dominium verò civile in humanis fundatur traditionibus, & peccati occasione adinventum est; adeò ut dicant communiter Theologi, quod si Adam non peccasset, non fuisset civilis dominij divisio, sed omnia bona communia extitissent. Item, cùm dominium civile sit materiale, atque adeò divisibile, plures ex aequo non compatit dominos: dominium verò gratiæ, cùm sit spirituale, tot habet dominos, quot justos; & taliter est totum uniuersum, ut sit totum alterius, hoc enim est rerum spirituum proprium, eo quod sint indivisibilis, ut sint totæ in toto, & totæ in qualibet parte.

69. Objicies quartò: Si gratia esset participatio formalis naturæ divina, faceret nos filios Dei adoptivos: Sed hoc non præstat: Ergo non est formalis participatio naturæ divina. Major patet ex supra dictis. Minor probatur primò: Gratia Christi est ejusdem speciei cum nostra: Sed illa non facit Christum filium Dei adoptivum: Ergo nec nostra.

E D Probat secundò: Effectus formalis primarius formæ absolute non est relativus: Sed gratia est formæ absoluta, & esse filium Dei adoptivum, est quid relativum: Ergo gratia non tribuit homini esse filium adoptivum Dei.

70. Pro solutione hujus argumenti observandum est, in filiatione adoptiva Dei duo esse distinguenda, nimirum filiationem, & proximum eius fundamentum: istud est effectus formalis gratiæ, ab illa inseparabilis, quia fundamentum proximum talis relationis est participatio naturæ divina, communicata nobis per voluntariam Dei generationem; illa verò non est propriè effectus formalis gratiæ, quia provenit à forma accidentali distincta, nempe à relatione filiationis, unde à gratia separabilis est, ut patet in Christo Domino; reducitur tamen pertinet ad primarium effectum formalem gratiæ, quia fundatur in illo, & est complementum ejus. Hoc supposito.

Ad argumentum respondeo, concessa Majori,

negando Minorem. Ad cuius primam probationem, distinguo Minorem: non facit Christum filium adoptivum Dei, secundum relationem, concedo Minorem; quia enim Christus Dominus est filius naturalis Dei, non potest esse filius ejus adoptivus, cum suppositum quod est subiectum talis relationis, debet esse filius extraneus, non vero naturalis, neque habere essentialiter naturam adoptantis: non facit Christum filium adoptivum, secundum humanitatem pro fundamento, nego Minorem: nam gratia tribuit humanitati Christi Domini participationem naturae divinae, quae de se, quando est in supposito creato, est fundamentum sufficiens adoptionis. Et hoc sufficit, ut facere hominem filium Dei adoptivum, dicatur effectus formalis primarius gratiae, sumendo scilicet filiationem adoptivam pro fundamento proximo, non vero pro ipsa relatione. Ex quo patet responsio ad secundam probationem Minoris: concessa enim Majori, Minor quoad secundam partem distinguenda est, & concedenda de filiatione adoptiva, sumpta pro fundamento ejus proximo, sub qua ratione eam usurpat Theologus, cum dicunt effectus formalem primarium gratiae esse, reddere hominem filium Dei adoptivum, ut articulo sequenti patet.

72. Objicies quintò contra tertiam conclusionem: Impossibile est quod gratia sanctificans participe naturam divinam ut infinitam, nisi infinitas naturae divinae ipsi communicetur: Sed repugnat infinitatem naturae divinae communicari gratiae sanctificanti, cum illa sit propria Deo, ut distinctio à creaturis: Ergo gratia sanctificans participe nequit naturam divinam, ut infinitam.

73. Confirmatur: Quod participatur ab aliquo formaliter, prædicatur de illo; v. g. quia accidens participat rationem entis analogicè, id est potest ens prædicari de accidente: Sed ratio entis infiniti, & actus puri, vel entis per essentiam, non potest prædicari de gratia sanctificante, cum illa sit essentialiter ens creatum, finitum, potentiale, & participatum: Ergo gratia sanctificans non est participatio naturae divinae, ut est actus purus, & ens infinitum, ac per essentiam.

74. Respondeo ad objectionem distinguendo Majorem: nisi infinitas naturae divinae ipsi communicetur, adæquatè & totaliter, nego: inadæquatè & participativè, concedo. Similiter distinguo Minorem: repugnat infinitatem naturae divinae communicari gratiae adæquatè, sive totaliter, conceditur: inadæquatè & participativè, negatur.

75. Explicatur: Infinitas naturae Dei dupliciter considerari potest, adæquatè nimirum & inadæquatè, sive simpliciter, & secundum quid tantum: adæquatè & simpliciter consideratur, si concipiatur non solum ut est radix seipsum tanquam objectum connaturale respiciendi per actus amoris & cognitionis, sed etiam ut modo infinito & illimitato seipsum attingit, mediatis predictis actibus: sumitur vero inadæquatè, quando consideratur præcisè ut est radix Deum in seipso consideratum intelligendi & amandi; & hoc modo communicari potest creaturæ, licet non alio priori, cum ille sit proprius Deo, ut distinctio à creaturis.

76. Ad confirmationem responderetur ex D. Thoma quodlib. 2. art. 3. quod aliquid dupliciter ab alio participari potest: uno modo sicut ratio communis & superior, quo modo animal participatur ab homine, quia homo partialiter habet,

A & non totaliter, id quod in confuso continetur in animali: alio modo ut existens extra ejus essentiam, sicut ignis à ferro candenti participatur, & esse à creaturis; existentia enim non est de essentia creaturæ, sed aliquod prædicatum accidentale illius, ut ibidem ait S. Doctor. Quod primo modo ab alio participatur, potest de illo prædicari, sicut animal prædicatur de homine: quod vero secundo tantum modo participatur ab aliquo, non prædicatur de illo, v. g. ignis non prædicatur de ferro candenti. Cum ergo gratia sit participatio solum accidentalis naturæ divinae, & ista non comparetur ad illam, sicut ratio communis & superior ad inferiorem; ratio formalis actus puri, & entis infiniti, ac per essentiam, non debet de illa prædicari; sed sufficit quod aliqua ratio analogicè communis naturæ divinae & gratiae sanctificanti, nimirum esse radicem intelligendi & amandi Deum ut est in se, de gratia prædicetur.

Objicies sexto contra eandem conclusionem: Nulla potest dari species creata, quae formaliter repræsentet Deum ut est in se ens infinitum & per essentiam, ut in Tractatu de visione beata ostensum fuit: Ergo nec illa qualitas creata, quae naturam Dei, ut est actus purus, & ens infinitum, ac per essentiam, formaliter participet. Consequentia videtur legitima, major enim est repugnantia, quod aliquid creatum habeat formalem convenientiam in esse entitativum cum ente increato & infinito, quam in esse intentionalis vel intelligibili.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: duplex enim assignari potest ratio discriminis. Prima est, quia species est formalis similitudo objecti, subinde que se tenet ex parte illius, eique commensuratur; & ita si daretur species quidditatis Dei, se teneret ex parte ipsius, ab eo specificaretur, & immediatè ab eo exiret: unde cum ab objecto illimitato non limitaretur, careret primario & formalis limitatio, & sic esset Deus: At vero gratia, lumen gloriae, & visio beatifica, se tenent ex parte subjecti, vel per modum virtutis radicalis, ut gratia, vel per modum principij proximi, ut lumen, vel per modum operationis vitalis, ut visio; unde illa omnia, cum ex proprio conceptu sint accidentia, à subjecto limitantur.

E Secunda disparitas est, quia species creata repræsentativa Dei ut est in se, esset participatio illius, non per modum virtutis operativæ, sed per modum repræsentationis formalis in esse intelligibili; gratia vero sanctificans est solum participatio naturæ naturæ per modum virtutis operativæ, seu principij radicalis operandi, puta cognoscendi & amandi Deum ut est in se: quamvis autem repugneret participatio Dei per modum repræsentationis formalis, non tamen per modum virtutis operativæ, tendentis in Deum ut est in se; quia repræsentatio formalis est ipsum objectum in esse intelligibili; unde cum esse entitativum & intelligibile in Deo identificantur, eo ipso quod daretur species seu similitudo formalis, Deum ut est actus purus, & ens infinitum ac per essentiam, repræsentans, deberet tam in esse entitativum quam intelligibili esse actus purus, ac ens infinitum & per essentiam, quod implicat. At vero virtus, sive radicalis, sive proxima, per quam attingitur aliquod objectum, non est necessariò tale objectum, sed potest, immo deberet in creatis repetiti distincta realiter ab illo: quare ex

77.
Disp. 2.
art. 1.

eo quod gratia & habitus supernaturales recipiant connaturaliter in Deo rationem actus puri, ac entis infiniti & per essentiam, non sequitur quod sint entitativē actus purus, & ens per essentiam.

79. Objecies ultimō contra ultimam conclusiōnem: *Natura Divina constituitur formaliter per intelligere actuale, & non per radicale, ut in Tractatu de natura Dei, ejusque attributis, ostensum est: Atqui gratia sanctificans non participat ipsum intelligere actuale Dei, sed tantum radicale; actuale enim solidū ab actū fidei, vel à visione beatifica participatur: Ergo gratia sanctificans non participat naturam Dei, formaliter ut natura est.*

80. Respondeo quod licet natura divina sit ipsum intelligere Dei actuale, tamen eminenter continet & exercet munus principij radicalis intelligendi, intellectivæ virtutis, & intellectiōnis actiualis, absque distinctione virtuali, ut loco citato cum Carmelitis Salmanticensibus docimus: & quia nulla res creata potest illud participare adaequatè & secundum omnia munera quæ exercet (eo quod nulla res creata possit esse suum intelligere actuale) sed tantum inadaequatè, & secundum aliquod munus; gratia sanctificans, quæ participat illud ut exercet munus principij radicalis, quod est primum in Deo, & fundamentum ceterorum, recte dicitur participatio naturæ divina, ut natura est; non autem visio beatifica, quia hæc participat solidū intelligere, quatenus exercet munus operationis, quod non sufficit ut natura divina dicatur participari sub conceptu naturæ: sicut quamvis existentia non distinguatur, etiam virtualiter, à natura in Deo, uno ramen humanitatis Christi dicitur facta ad existentiam, & non ad natum, quia non est facta ad existentiam, ut exercet munus naturæ.

S. III.

Corollaria notatu dignissima.

81. Ex dictis inferes primō, gratiam sanctificans per se secundō esse participationem naturæ Dei, ut est Trinus in Personis. Nam, ut conclus. 3. ostendimus, illa participat naturam divinam, ut est ens infinitum & per essentiam, habetque totam essendi plenitudinem: Sed ex hoc veluti à ratione a priori, nostro modo intelligendi, oritur quod sit Trinitas Personarum in una simplici essentia; secunditas enim divina naturæ ad intra per actiones immanentes intellectus & voluntatis, provenit ex omnimoda illa essendi plenitudine, & infinitate Dei; cùm eadem natura & perfectio finita non possit pluribus realiter distinctis communicari: Ergo gratia sanctificanti secundariō convenit esse participationem naturæ Dei, ut est Trinus in Personis. Unde ex illa h̄c in via oritur charitas, quæ est inclinatio ad Deum ut est in se Unus & Trinus; & in patria lumen gloriae, & visio beatifica, quæ licet per se primō atttingant Deum, ut est unus, secundariō tamen ad ipsas personas Trinitatis terminantur. Per illam etiam aliqua nobis communicatur participatio Trinitatis, seu quædam vis producendi aliquam Verbi Divini & Spiritus Sancti participationem: nam per illam habemus in intellectu vim ad producendam supernaturalem cognitionem, per quam producitur verbum supernaturale, quod est aliqualis participatio Verbi Divini: item illa causat in voluntate amorem & charita-

tem supernaturalem, quæ (teste D. Thomā 2.28. quest. 24. art. 7.) est aliqualis participatio Spiritus Sancti. Dixi autem gratiam sanctificatam esse per se secundō participationem naturæ Dei, ut est Trinus in Personis: quia supernaturalitas gratiae, & aliorum entium supernaturalem, non consistit per se primō in habitudine ad Deum, ut est Trinus in Personis, sed ut est actus purus, & ens infinitum, & per essentiam, habetque totam essendi plenitudinem, ut articulo precedenti declaravimus.

Inferes secundō virtutes infusas dimanare physice à gratia sanctificante, sicut ab anima profluunt ejus passiones. Cùm enim gratia & virtus

B res sint participations naturæ & proprietatum Dei, eandem debent servare proportionem ac illæ: Sed inter naturam divinam & ejus proprietates seu attributa talis est proportio, quod natura virtualiter est causa proprietatum seu attributorum; quare per naturam, tanquam per causam virtutem, seu rationem à priori demonstratur;

Ergo gratia sanctificans est causa virtutum infusarum, illæque ab ipsa physice dimanant, sicut proprietates ab essentia. Unde D. Thomas h̄c art. 4. ad 1. ait: *Sicut ab essentia animæ efflunt ejus potentia, quæ sunt operum principia; ita etiam ab ipsa gratia efflunt virtutes in potentia animæ.* Et in 2. dist. 26. quest. 1. art. 4. ad 5. dicit quod vir-

tutes in formantur à gratia per modum originis, quia ex ipsa gratia quodammodo formaliter oriuntur virtutum per diversas potentias diffusi.

Confirmatur: Ideo passiones dicuntur physice emanare ab essentia, quia producuntur consequenter à generante, ex vi ipsiusmet actionis productivæ essentia: Sed virtutes infusa communicaunt animæ consequenter ex vi actionis productivæ gratie: Ergo resultant physice à gratia sanctificante. Major patet ex Philosophia: Minor probatur. Ideo passiones producuntur consequenter ex vi actionis generativæ, quia pertinet ad generandas non solum dare esse, sed etiam quæ requiriuntur ad statum & dispositionem connaturalem rei genitæ in instanti generationis: Sed ad statum & dispositionem connaturalem gratiæ, etiam in instanti sua productionis, requiruntur virtutes infusa; sicut ad statum connaturalem animæ requiruntur dispositiones & accidentia connaturalia, etiam in instanti generationis: Ergo virtutes infusa communicaunt animæ consequenter ex vi actionis productivæ gratie.

E advertendum tamen est, aliquas esse virtutes, quæ tam in ratione habitus quam virtutis necessariò oriuntur à gratia; alias vero quæ solum necessariò ab illa oriuntur in ratione virtutis: nam virtutes quæ nequeunt esse informes, ut charitas, pœnitentia, &c. oriuntur ab illa primo modo; quæ vero possunt esse informes, ut fides, & spes, oriuntur ab illa secundo modo; quia licet connaturaliter ab illa dimantur, ut patet in puerō baptizato, tamen propter rationem imperfectam virtutis quam habent sine gratia, possunt quantum ad suam substantiam esse sine illa.

Inferes tertio, de potentia absoluta Dei non posse dari plures species gratia sanctificans, essentialiter inter se diversas. Nam gratia sanctificans, ut vidimus, est participatio formalis naturæ divinæ, ut natura est: Sed natura Dei, sub conceptione, cùm sit simplicissima, non potest nisi uno modo participari, nimirum per modum constitutivi, & principij radicalis divinorum attributorum: Ergo gratia sanctificans, de potentia etiam

DE ESSENTIA GRATIÆ.

97

eriam Dei absolute, specie essentiali multiplicari nequit.

86. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Licet infinita Dei perfectio sit participabilis infinitis modis specie diversis, quando non determinatur modus participationis, scilicet tamen quando talis modus determinatur: v. g. licet intellectus divinus absolute sit participabilis multis modis specie diversis, & de facto participetur per lumen gloriae, per visionem beatam, per fidem, per prophetiam, & per scientiam per se infusam; ille tamen sub ea ratione quæ essentialiam divinam clare & ut est in se, ac intuitivè recipit, non potest participari nisi uno modo, scilicet a lumine gloriae, ut exerceat rationem principij cognoscitivæ, & a visione intuitivæ Dei, ut exerceat rationem operationis, seu actualis cognitionis; quia tunc determinatur modus participationis. Ita pariter licet id quod in Deo habet rationem essentialiæ, si multipliciter a creaturis participabile, si tamen illud sub conceptu & munere naturæ præcisè consideretur, seu ut est eminenti quodam modo radix divinorum attributorum, non potest nisi uno modo participari: quia tunc modus participationis determinatur & limitatur.

87. Confirmatur amplius: Si duæ essent gratiæ specie essentiali distinctoræ, duæ quoque essent specie essentiali distinctoræ charitatis: Sed hoc implicat: Ergo & illud. Sequela Majoris patet, quia charitas, & cæteræ virtutes infusæ emanant connaturaliter a gratia, sicut proprietates & potentiae operativæ ab anima, ut corollario præcedenti ostensum est; unde sicut existentibus diversis animabus, necesse est diversæ esse potentias ab ijs dimanantes; ita etiam si diversæ darentur gratiae, diversæ quoque deberent dari virtutes infusæ, & diversæ charitates. Minor verò probatur: quia de ratione essentiali charitatis est tendere in Deum, ut super omnia appetitivè diligendum; qui modus non est amplius essentialiter contrahibilis, sed accidentaliter solùm, penes diversos modos quibus potest perfici, putè penes intensionem, aut etiati extensionem ad plura imperanda in ordine ad suum objectum.

88. Addo quod, Si homo haberet plures gratias, vel charitates, specie diversas, haberet etiam plures ultimos fines; quia quælibet illarum gratiarum, vel charitatum, inclinaret ad distinctum finem: Sed implicat hominem plures ultimos fines habere, ut in Tractatu de ultimo fine ostendimus: Ergo & haberet plures gratias, vel charitates, specie physica & essentialiter inter se diversas. Dixi specie physica & essentiali, quia possunt dari diversa gratia distincta specie morali & accidentalis; v. g. gratia Christi morali specie differt a nostra, quia est principium meriti, & satisfactionis infinitæ. Similiter gratia sacramentales differunt inter se specie accidentalis, quia habent diversas virtutes, & connotant diversas auxilia, contra diversa vulneta peccatorum: de quo in Tractatu de sacramentis.

89. Dices: Illæ formæ distinguntur specie physica & essentiali, à quibus dimanant proprietates specie diversæ: Sed à gratia Christi & Adami dimanant proprietates specie diverse ab illis quæ à gratia nostra proflunt; nam in Christo gratia est radix justitiae commutativa, & in Adamo justitiae originalis, vel doni integratæ, non verò in nobis; item gratia in nobis viatoribus producit fidem, & spem; in comprehensoribus v-

erò lumen gloriae, & claram Dei visionem: Ergo illæ gratiæ specie physica & essentiali inter se differunt.

90. Respondeo quod licet formæ substantiales, à quibus dimanant proprietates specie diversæ, sint diversæ speciei, non tamen formæ accidentales, qualis est gratia sanctificans. Cum enim proprium sit formæ accidentalis, perficere subjectum in quo recipitur, juxta modum & exigentiam illius, pro diversitate subjectorum, diversos producit effectus, interdum specie diversos: v. g. calor ut est in igne, producit ignem; ut est in animali, & quatenus est instrumentum potentie nutritivæ, producit sanguinem, & carnem; ut est in feminâ producit lac, &c. Item in influentia corporum cœlestium pro diversitate subjectorum, in quibus recipiuntur, varios operantur effectus; nam in horis producent flores, in vineis uvas, in olivetis olivas: & aqua cum uiris sit speciei, vario modo operatur: dealbans in lilio, rubicans in rosa, purpurans in viola, ut ait Chrysostomus. Ita igitur gratia, licet una & simplex qualitas, pro diversa tamen subjectorum, in quibus recipitur, capacitate & exigentia, multiplicet, & interdum specie diversos, operatur effectus: nam in nobis causat filiationem adoptivam, sed non in Christo; quia cum Christus sit filius Dei naturalis, est incapax adoptionis: in nobis causat participationem, in Christo verò justitiam commutatam: in Adamo ante lapsum fuit radix justitiae originalis, seu doni integratæ, post lapsum verò in eo talia doha non causavit: in nobis producit virtutes moderatrices passionum, sed non in Angelis; quia cum careant passionibus, non sunt capaces illarum. Denique cum gratia sanctificans sit prima & radicalis ratio reducendi creaturam intellectualem in Deum, tanquam in finem ultimum, duplè habet statum, scilicet tendentia sive motus in illum finem, ac quietis in eodem fine; & in primo cōnaturaliter exigit fidem & spem (non enim hic ambulamus per speciem, & claram Dei visionem, sed per fidem & cognitionem obscuram, ut ait Apostolus) in secundo verò postulat necessariò lumen gloriae, quo elicit claram Dei visionem; & dotes, nedum anima, sed etiam corporis, quas in Tractatu de beatitudine exposuimus: unde non mirum, si pro illorum statuum diversitate diversarum virtutum & proprietatum sit radix.

91. Inferes quartò, gratiam sanctificantem esse simpliciter perfectiore charitate, lumine gloriae, visione beatificâ, & quocumque alio ente supernaturali: licet visio beatifica in modo effendi illam excedat, & sit perfectior secundum quid.

Prima pars hujus corollarij patet ex supra dictis: Cum enim entia supernaturalia sint participationes Dei, prout excedit totum ordinem creatum & creabilem, tanto aliud debet a simili perfectius, quanto majorem Dei perfectiōnem exprimit & participat: Sed gratia participat id quod majorem exprimit perfectionem in Deo: Ergo est simpliciter perfectior alijs entibus ordinis supernaturalis. Major patet, Minor probatur. Gratia sanctificans, ut ostendimus, participat naturam divinam, sub conceptu & munere naturæ; lumen verò gloriae participat de eminentia Dei, quatenus exerceat præcisè munus virtutis intellectivæ; visio beata, quatenus exerceat munus actualis intellectuonis; charitas verò, & alij habitus infusi, sunt participationes proprietatum & attributorum divinorum: quam-

Tom. I V.

N

vis autem omnia quae sunt in Deo sint absolute
æqualia in perfectione, quia unumquodque est
tota essendi plenitudo; non omnia tamen ex vi
propria lineæ, aut ex proprio munere, æqualem
exprimit perfectionem; inò secundum com
muniorem Thomistarum sententiam, quadam
ex vi propria lineæ nullam dicunt perfectionem,
scilicet relationes; id verò quod ex vi pro
pria lineæ, & sub proprio munere, majorem ex
primit perfectionem in Deo, est natura, sive
constitutivum, in quantum hujusmodi, utpote
à quo cetera, veluti à radice eminentissima, vir
tualiter derivantur: Ergo gratia sanctificans par
ticipat id quod majorem in Deo perfectionem
exprimit.

92. Secunda pars, quæ asserit visionem beatam in
modo essendi esse perfectiorem secundum quid
gratia sanctificante, etiam est manifesta: Nam
actus secundus, seu operatio, in modo essendi est
nobilior habitus; quia non continet potentiali
tatem, quam includit habitus: Sed visio beata est
actus secundus, gratia vero sanctificans est habi
tus, ut art. 2. ostendimus: Ergo visio beatifica in
modo essendi est perfectior gratia sanctificante.
Similiter lumen gloriae secundum quid & acci
dentaliter est illa perfectius, quatenus necessario
conjugitur actuali operationi.

93. Dices primò: Status patriæ est simpliciter no
bilior status viæ: Ergo dona quæ pertinent ad
statum patriæ, sunt simpliciter nobiliora donis
pertinentibus ad statum viæ: At lumen gloriae,
& visio beatifica, pertinent ad statum patriæ; gratia
vero sanctificans, ad statum viæ: Ergo lumen
gloriae, & visio beatifica, sunt simpliciter perfe
ctiora gratia sanctificante.

94. Respondeo quædam esse dona supernaturalia,
qua pertinent ad statum patriæ tantum, ut lu
men gloriae, & visio beatifica: quædam quæ
pertinent ad statum viæ tantum, ut fides, & spes;
& alia quæ pertinent ad statum viæ & patriæ si
mul, sicut gratia & charitas: quamvis autem quæ
sunt dona patriæ tantum, sint potiora donis viæ
tantum, secùs tamen est de donis viæ & patriæ
simul; inò hæ præstant omnibus alijs, saltem
quantum ad illud quod est omnium aliorum
prima radix & fundamentum, scilicet gratiam
sanctificantem. Hinc D. Chrysostomus homil.
9. in Epist. ad Roman. in fine ait, quod nec li
beratio à gehenna, nec assecutio regni cœlestis
est tantum bonum, sicut esse dilectum & gratum
Deo. Unde beati rationabiliter eligerent poti
us privati visione beatifica, quam gratia sanctifi
cante.

95. Dices secundò: Finis est nobilior eo quod est
ad finem: Sed visio beata est finis gratia sanctifi
cante: Ergo est perfectior.

Respondeo distinguendo Antecedens: Finis ob
jectivus, concedo Antecedens: finis formalis,
nego Antecedens: visio autem beatifica est tan
tum finis formalis gratia sanctificante; finis ve
ro objectivus illius est ipsa Dei essentia clare vi
sa, & per modum speciei & formæ intelligibilis
intellectui creato unita.

96. Instabis: Illa forma est nobilior simpliciter,
qua nos facit Deo similiores, & magis nos ipsi
conjugit: Atqui visio beatifica, licet non sit finis
objectivus, sed tantum formalis, tamen nos facit
similiores Deo, quam gratia; ut enim dicitur 1.
Joan. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus, quo
nam videbimus eum sicuti est; nosque Deo magis
unit, cum sit ipsa actualis conjunctio cum Deo;

A Ergo est simpliciter nobilior ac perfectior.

Respondeo gratiam præcisè ratione sui, cum
sit participatio formalis naturæ divinæ, nos face
re similiores Deo, quam visionem beatam, præ
cisè & ratione sui, cum illa sit tantum participa
tio operationis intellectualis Dei; quamvis ra
tione unionis essentia divina in ratione speciei
impressæ, & expressæ, quam supponit, vel secum
adducit, faciat nos Deo similiores quam gratia;
Sed ex hoc non sequitur, quod illa sit simpliciter
ratione sui perfectior gratia, sed solum ratione
hujusmodi unionis essentia divina in ratione
speciei, & forma intelligibilis. Similiter ex eo
quod visio nos magis conjungit Deo in seipso,
quam gratia sanctificans, non potest inferri, quod
sit simpliciter perfectior gratia, sed solum secun
dum quid, & in ratione actus secundi, ut in se
cunda parte corollarij exposuimus. Unde D. Thom
as in fr. quæst. 113. art. 9. ait: *Donum gratie, impium justificantis, est maius quam donum glo
riae beatificantis.*

Inferes quintò, gratiam sanctificantem esse
perfectiorem Dei maternitatem.

Probatur primò: Nobilis est Deum concipere
mente, quam ventre: Sed per gratiam sanctifican
tem mente Deum concipimus, inò tota Trinitas
habitat in nobis, juxta illud Joan. 14. *Apud eum
veniemus, & mansionem apud eum faciemus:* Er
go gratia sanctificans est perfectior & nobilior
maternitate B. Virginis, per quam Christum in
ventre concepit. Unde Augustinus cap. 4. de vir
ginitate. *Beator fuit Maria, percipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi: materna
propinquitas nihil Mariæ proficiet, nisi fœlicius Christum corde quam carnem gestasset.*

Secundò probatur: *Gratia sanctificans, etiam
de potentia absoluta, cum peccato mortali stare
nequit, ut in Tractatu de justificatione & merito
ostendemus: At maternitas Dei absolutè cum
peccato mortali compotibilis est; nam Verbum
Divinum poterat carnem assumere ex aliqua mu
liere peccatrice, si voluisset, nec tamen eam à
peccato mundare: Ergo gratia sanctificans Dei
maternitatem in perfectione superat.* Unde B.
Virgo magis eligeret maternitatem quam gratia
sanctificante privari.

Dices: D. Thomas 1. p. quæst. 25. art. 6. ad 4.
sic ait: *Beata Virgo ex hoc quod est mater Dei, ha
bet quandam dignitatem infinitam ex bono infi
nito quod est Deus; & ex hoc non potest aliquid
fieri melius ipsa, sicut non potest aliquid esse me
lius Deo.* Unde ex hoc infert 3. p. quæst. 25. art.
5. illam debere adorari adoratio hyperulæ:
*quia (ut ait Cajetanus) ejus dignitas fines Divi
nitatis propinquius attingit.* Hinc etiam D. Epiphanius in serm. de laudibus Virginis mirum in
modum extollit ejus maternitatem, & de facio
ilio utero, qui Christum meruit portare, hæc
E scribit: *O uterum impollutum habentem circulum
colorum, qui Deum incomprehensum in te compre
hensum portasti! O uterum qui cœlum es, septem
circulus constans, & capacior illis existens! O uter
um septem cœlis sublimiorum!*

Respondeo quod si B. Virginis maternitas
accipiat secundum se, & ut præcisa à gratia
sanctificante, est quidem infinita quædam digni
tas, ratione termini infiniti quem attingit, Per
sona scilicet Verbi Divini, non tamen est infi
nitæ sanctitas, inò nec ullam formaliter & es
sentialiter dicit sanctitatem: tum quia non est
divina essentia participatio: tum etiam quia

ut suprà dicebamus, cum peccato mortali stare potest: gratia vero habitualis, propter oppositas rationes, essentialiter dicit sanctitatem, & ab ea inseparabilis est; unde & sanctificans appellatur, quia ejus effectus formalis est sanctificare animam: quare cum ex sanctitate magis quam ex dignitate, rerum perfectionem & excellentiam venari & metiri debeamus, dicendum est, gratiam habitualem esse absolute perfectiorem materialitatem B. Virginis, licet ista secundum quidam supererit.

101. Inferes ultimò, gratiam sanctificantem esse perfectiorem, secundum suam rationem specificam & essentiali, substantiā animæ rationali, vel Angeli, & quilibet aliā substantiā creatā vel creabilī: licet secundum modum essendi imperfectior sit; cum omnis substantia per se subsistat, & gratia, utpote accidentis, subsistat in alio. Ita expressè docet S. Thomas varijs in locis. Nam quæst. 27. de verit. art. 1. ad 6. ait: *Potest dici quod gratia in quantum ens creatum non est nobilior anima Christi, sed in quantum est quadam similitudo divina bonitatis, expressior quam similitudo naturalis quæ est in anima Christi.* Et hic art. 2. docet, quod licet gratia imperfectior modo habeat esse in anima, quam anima habeat in se, tamen in quantum est expressio & participatio divinae bonitatis, multo major quam substantia, est nobilior anima. Item 2. 2. quæst. 23. art. 3. afferit charitatem esse simpliciter perfectiorem substantiā animæ: *Omne accidentis (inquit) secundum suum esse est inferius substantiæ, quia substantia est ens per se, accidentis est in alio: sed secundum rationem sua speciem, accidentis quidem quod causatur ex principio subjecti est indignius subiecto, sicut effectus causæ; accidentis autem quod causatur ex participatione aliquius superiori naturæ, est dignius subiecto, in quantum est similitudo superiori naturæ, sicut lux diaphano; & hoc modo charitas est dignior anima, in quantum est participatio quadam Spiritus Sancti.* Si autem charitas sit perfectior anima, secundum suam speciem, a fortiori gratia sanctificans (qua, ut suprà ostendimus, ipsam charitatem excedit) erit illa nobilior.

102. Ratio etiam quam D. Thomas insinuat, id efficaciter suaderet: Nam major vel minor perfectio essentialis alicujus formæ, sumitur ex majori vel minori assimilatione ad Deum, & participacione perfectionum ipsius: Sed nulla substantia creata potest præstare tantam similitudinem & participationem Dei, quam præstat gratia per seipsum, & per operationem sibi connaturalem, scilicet visionem beatam, de qua dicitur 1. Joan. 3. *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicut est:* Ergo nulla substantia creata gratiam sanctificantem in perfectione superat vel adæquat. Unde rectè Augustinus lib. 2. ad Bonifacium cap. 6. *Dei Gratia non solum omnia sydera & omnes caelos, verum etiam omnes Angelos superreditur.*

103. Confirmatur: Ex perfectione operationis cognoscitur perfectio formæ, sicut ex fructu cognoscitur perfectio arboris; unde ex eo quod homo habet operationes perfectiores operationibus brutorum, nimirum discurrere & velle, à posteriori colligimus, animam rationalem esse in sua specie perfectiore & nobiliore formis brutorum: Sed gratia sanctificans haber operationes simpliciter perfectiores operationibus proprijs & connaturalibus omnium substantia-

A rum creatarum, & creabilium: Ergo est simpliciter perfectior omni substantiæ creatæ, & creabili. Minor probatur: Visio beatifica est propria & connaturalis operatio gratiæ, utpote quam connaturaliter exercet in statu beatitudinis, medio lumine gloriae, tanquam propriæ virtutis: Sed hæc operatio excedit vites, proportionem, & facultatem naturalem cuiuscunque substantiæ creata & creabilis, ut in Tractatu de visione beatae demonstravimus: Ergo &c.

Disp. 1.
art. 1.

Ex his intelliges, quam piè ac eruditè locutus sit S. Thomas infra quæst. 113. art. 9. ad 1. cùm dixit: *Bonum gratia unius, maius est quam bonum naturæ totius universi:* nam revera unicus gradus gratiæ sanctificantis, majoris est valoris & pretij, quam bona omnia naturalia totius universi. Quare in sacris litteris illa præ fertur omnibus redus creatis: Job. 28. *Nescit homo preium ejus, non dabitur aurum obrisum pro ea.* Sapient. 7. *Melior est possessio ejus auro & argento electo.* Sapient. 7. *Proposuit illam regnis & sedibus, & divitias nihil esse duxi in comparatione illius &c.* Unde Cajetanus in commentario illius articuli, aurea illa S. Doctoris verba expendens, subdit: *Ante oculos tuos semper die nocteque rene, quod bonum gratia unius, est melius quam bonum naturæ totius universi, ut continuè videoas damnationem imminentem non afflanti taniū bonum oblatum.* Quibus verbis prudenter nos admonet piissimus ille ac doctissimus Cardinalis, quanitâ diligentia & solitudine satagere debeamus, ut gratiam perfectam recuperemus, recuperatam conservemus, & conservatam, per actus ferventiores augeamus, donec per lumen gloriae, & claram Dei visionem, atque amorem beatificum, perficiatur & consummetur in patria.

ARTICVLVS V.

An gratia sanctificans præstet formaliter esse filium Dei adoptivum, eaque sola talen effectum præstare possit?

S. I.

Quibusdam premisis referuntur sententiae.

P Ro resolutione hujus difficultatis tria recolenda sunt, quæ articulo præcedenti insinuimus. In primis notandum est, quod adoptio solet communiter definiri à Theologis & Jurisperitis: *Gratuita assumptio personæ extraneæ ad alterius hereditatem.* Juxta quam definitionem, ut quis adoptetur in filium, requiritur: primo quod persona extranea sit; hoc est, quod ex se & ratione sui non habeat jus filii ad hereditatem ad quam adoptatur: secundo, quod assumptio sit gratuita, hoc est, alijs titulis non debita. Alia conditio superaddi solet, mutuus scilicet adoptantis & adoptati consensus, si adoptatus sit sui juris; si vero sui juris non sit, exigitur consensus Tutoris. Quod autem adoptatus non accipiat esse ab adoptante, & quod adoptio in solarium adoptantis fiat, ac denique quod adoptatus non succedit in hereditate usque ad mortem adoptantis, non sunt de essentia adoptionis, sed adoptioni humanae & civili competunt, propter ejus imperfectionem.

Secundò supponendum est ut certum, & intendit fide tenendum, Deum homines in filios adoptare, ut constat ex Paulo ad Roman. 8. *Ad-*

Nij

cepisti spiritum adoptionis: ad Galatas 4. *Vt* adoptionem filiorum reciperemus; ad Ephes. 1. Prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum, & alibi passim. Ratio etiam id suadet: Adoptio enim, ut diximus, est gratuita assumptionis personæ extraneæ ad alterius hereditatem: Sed Deus gratuitò & liberaliter creaturam rationalem assumit, seu elevat ad beatitudinem, in qua Dei hereditas consistit, & ad quam ex sua natura nullum habet jus, subindeque ad eam ut persona extranea comparatur: Ergo Deus homines adoptat in filios. Unde Chrysologus serm. 70. hæc verba orationis dominicae, *Pater noster qui es in celis, expendens, sic ait: Servus dominum Patrem vocare audet, iudicem suum reus nuncupat genitorem: conditio terrena sua se voce adoptat in filium; qui terrena perdidit, estimat se Divinitatis heredem. Sed audomus, quia presumptio dicentis non est, ubi auctoritas est iubens: ipse enim nos hodie dicere sic voluit, qui nos docuit sic orare. Et quid mirum: si homines Dei consecravit in filios, quando se hominis dedit & aptavit in filium? Carnis tunc naturam transiit in divinam, Deitatem quando humanam deculit ad natum, tunc hominem sibi in cœlestibus præstiti coheredem, quando se partipem reddidit terrenorum.* Et serm. 10. *Audivimus fratres, quæ nos tulit divina dignatio, quæ paternitas exultit nos superna: credamus nos Dei filios, respondeamus generi, vivamus celo, patrem similiudine referamus, ne perdamus vires, quod sumus per gratiam consecuti.* Similia scribit Cyprianus in lib. de speccac. ubi etiam mirum in modum hanc filij Dei adoptivi dignitatem extollit, Christianos adhortans, ut tales se exhibeant in moribus, quales filios Dei decet: *Nunquam humana opera mirabitur (inquit) quisquis se cognoverit filium Dei. Deicit se de culmine generostatis, qui admirari aliquid post Deum potest. Cum ergo te sollicitat caro ad turpia, responde filius Dei sum; ad majora natus sum, quam ut me ventris mancipium efficiam. Cum te mundus tentat, responde, filius Dei ego sum, cœlestibus opibus destinatus; indignum est ut terra puerum consecrare. Cum te demon invadit, cum honores promittit, responde, Dei filius sum, regno aeterno natus, vade retro Sathanæ. Noli ergo aegenerare a præcelsis filiorum Dei cogitationibus: Agnosce (addit Leo Papa) dignitatem tuam, & divina consors factus natura, noli in præsternam vilitatem degeneri conversatione redire.*

107.

Tertiò advertendum est, quod sicut filiatione naturalis dupliciter sumi potest, nempe formaliter, & fundamentaliter; & in prima acceptione à relatione prædicamentali præstatur; in secunda vero, à generatione passiva, seu à natura ut per generationem accepta: ita filiatione adoptiva hac dupli acceptione gaudet: unde si sumatur formaliter, in relatione consistit; si vero fundamentaliter, supponit pro fundamento ad quod relatio confequitur: & de tali fundamento in præsenti disputamus, & inquirimus quænam sit forma illud formaliter præstans, seu in ratione fundamenti prædicta relationis formaliter constituens.

108.

In cuius difficultatis resolutione variè opinantur Authores: quidam existimant Divinitatem Spiritus Sancti, justis extrinsecè unitam, seu anima justorum intimè præsentem, mediè gratiæ habituali, esse formam, quæ præstat formaliter esse filium Dei adoptivum, concurrente gratiæ sanctificante solum ut vinculo. Ita Lessius lib.

2. de summo bono cap. 2. Alij assertunt charitatem habitualē esse formam quæ talē effectum præstat, & quæ fundamentum proximum filiationis adoptivæ Dei formaliter constituit. Sic docet Aureolus in 1. dist. 17. quæst. 1. art. 2. Nominales vero, cum Scoto & Durando, tenent filiationem adoptivam præstari quidem à gratia sanctificante, non tamen ratione suæ entitatis & perfectionis, sed ex lege & pacto Dei, quia neque Deus qualitatem illam supernaturalem, de se ad talē effectum insufficientem & improprietatem, deputavit ac destinavit ad illam præstandum, & per talē deputationem, valorem si sufficientem contulit; sicut moneta regio sigillo signata, certum valorem & estimationem habet, quam ex se non obtinebat. Denique Suarez lib. 7. de gratia cap. 3. docet quidem gratiam habitualē, ratione suæ entitatis, nullo Dei extrinsecō favore expectat, filiationem adoptivam causulat, seu fundat; sed addit cap. 3. num. 16. de potentia absoluta talē effectum posse ab alia forma præstari, vel hominem posse filium Dei adoptivum per solam extrinsecam denominationem, sine ullo habitu, vel qualitate intrinsecā, constitui; quia Deus potest illum solum suā voluntate ad gloriam cœlestis hereditatem acceptare, seu destinare.

§. II.

Vera sententia sequentibus conclusionibus declaratur & statuitur.

Dico primò: Divinitas Spiritus Sancti, extrinsecè nobis unita, seu assistens, non præstat per modum forma filiationem Dei adoptivam.

Probatur conclusio ratione fundamentali. Forma quæ quis regeneratur in filium Dei, seu quæ terminat formaliter spiritualem generationem, causat formaliter fundamentum filiationis adoptivæ: Sed Divinitas Spiritus Sancti nobis extrinsecè unita, vel assistens, non est forma quæ quis regeneratur in filium Dei, seu quæ terminat formaliter spiritualem hominis generationem: Ergo non causat formaliter fundamentum filiationis adoptivæ. Major pater, quia de filiatione adoptiva, proportione servatæ, philosophandum est, sicut de naturali: Sed in naturalibus illud quod terminat formaliter generationem, causat formaliter fundamentum filiationis naturalis: Ergo pariter fundamentum filiationis adoptivæ causatur formaliter à forma, quæ est terminus formalis spiritualis generationis. Minor vero suadetur primò ex D. Thoma hic art. 3. in corp. ubi explicans de gratia habituali illud. Petri 1. *Maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divina consors naturæ, subdit: Et secundum acceptiōē hujusmodi naturæ, dicimur regenerari in filios Dei: Ergo ex D. Thoma, forma quæ quis regeneratur spiritualiter in filium Dei, seu quæ est terminus formalis spiritualis generationis, est ipsa gratia habitualis, non vero Divinitas Spiritus Sancti, extrinsecè nobis unita seu assistens.*

Secundò probatur eadem Minor ratione: Forma terminans spiritualem generationem est quæ terminus genitus spiritualiter vivit; sicut forma dans vitam formaliter termino naturalis generationis, illam formaliter terminat: Sed Divinitas Spiritus Sancti, nobis extrinsecè unita, non est principium quovivendi spiritualiter: Ergo nec formalis

terminus spiritualis generationis. Major est evi- A
dens: Minor ostenditur primo ex D. Thoma 2.2. quæst. 23. art. 2. ad 2. ubi ait: *Deus est vita effe-
ctiva, & anima per charitatem, & corporis per
animam: sed formaliter charitas est vita animæ,
sicut & anima corporis:* Ergo ex D. Thoma Di-
vinitas Spiritus Sancti, nobis extrinseca unita, ne-
quit esse principium quo formale vivendi spiri-
tualiter. Ratio etiam id suadet: Nam forma, quæ
est principium quo formale vivendi, debet per
identitatem, aut per physicam informationem, ac-
cipienti vitam uniri: At Divinitas Spiritus Sancti
nullo ex his modis nobis uniri potest, cum uter-
que modus unionis imperfectionem imporet:
Ergo nequit esse principium quo formale vivendi
spiritualiter.

III. Potest insuper probari conclusio alia ratione: Eadem forma quæ dat esse filium Dei adoptivum, hominem justificat, ut constat ex Tridentino sess. 6. cap. 4. ubi ait quod *nostra justificatio est trans-
latio ab eo statu, in quo homo nascitur filius pri-
mi Adæ, in statum gratie & adoptionis filiorum
Dei:* Sed Divinitas Spiritus Sancti, nobis extrin-
seca unita, non justificat nos formaliter, ut colli-
giatur ex eodem Tridentino ibidem cap. 7. dicente: *Denum unica formalis causa (nostra justificatio-
nis) est justitia Dei, non quæ ipse iustus est, sed
quæ nos iustos facit; justitia autem quæ Deus est
iustus, est ipsa Divinitas:* Ergo juxta doctrinam
Tridentini Divinitatis Spiritus Sancti, nobis ex-
trinseca unita, non est forma, quæ dat esse filium
Dei adoptivum. Unde hæc sententia Lessij non
videtur in fide tuta, nec Tridentini doctrinæ
consentanea.

Dico secundò: *Habitus charitatis non est forma
que filium Dei adoptivum constituit, sed gratia
habitualis.*

IV. Probatur: Illa forma tribuit formaliter esse fi-
lium Dei adoptivum, quæ formaliter terminat
spiritualem hominis generationem: At forma ter-
minans formaliter spiritualem hominis genera-
tionem, non est habitus charitatis, sed ipsa gratia
habitualis: Ergo habitus charitatis non est forma
quæ filium Dei adoptivum constituit, sed gratia
habitualis. Major patet ex similitudine seu ana-
logia quæ reperitur inter generationem spiritua-
lem & naturalem. Minor verò sic ostenditur. Li-
cet homo genitus naturali generatione recipiat si-
mul cum natura proprietates, tamen non termi-
nat formaliter naturalem generationem per pro-
prietates, sed per naturam humanam, quæ est ra-
dix illarum: Ergo similiter licet iustus, genitus à
Deo spirituali generatione, naturam supernatu-
ralem & illius proprietates recipiat, non termi-
nat tamen spiritualem generationem formaliter
ratione proprietatum, sed ratione naturæ ordinis
supernaturalis: At gratia habitualis est in ordine
supernaturali natura, charitas verò est illius pro-
prietas, ut articulo sequenti patebit: Ergo homo
non terminat spiritualem generationem ratione
habitùs charitatis, sed ratione gratiæ habitualis,
quæ est radix illius.

V. Confirmatur: *Terminus formalis spiritualis ge-
nerationis est ille quo genitus vivit spiritualiter
radicaliter, seu qui est radix vita spiritualis;* sicut
terminus formalis generationis naturalis est ille
quo genitus vivit naturaliter radicaliter, seu qui
est radix vita naturalis: Sed gratia habitualis dat
vitam radicaliter in ordine spirituali, seu superna-
turali, non verò habitus charitatis, ut patet: Er-
go gratia sanctificans, non verò charitatis habi-

Tom. IV.

tus, est terminus formalis generationis spiritualis.

Confirmatur amplius: *Terminus formalis spi-
ritualis generationis est ille ratione cuius homo
fit participes naturæ divinæ, Deoque assimilatur,
non in aliquo attributo, sed in natura divina;* quod eadem paritate generationis naturalis pro-
batur: *Sed homo non fit participes formaliter na-
turæ divinæ, nec Deo assimilatur in natura, per
habitum charitatis, sed per gratiam habitualis;* cùm sola gratia habitualis fit participatio forma-
lis naturæ divinæ, sub conceptu naturæ; habitus
vero charitatis sit participatio divinæ voluntatis,
quæ est illius attributum: Ergo idem quod prius.

Dico tertio: *Gratia habitualis seipsa adæquate, nullo
extrinseco favore expectato, hominem con-
stituit filium adoptivum Dei.*

Hæc conclusio pater ex fundamentis jam statu-
tis: Nam per illam formam homo adæquate filius
Dei adoptivus constituitur, per quam constitui-
tur spiritualiter genitus: Sed per gratiam habitual-
em, adæquate, & secluso quocumque favore ex-
trinseco, homo constituitur spiritualiter genitus: Ergo & filius Dei adoptivus. Major constat, nam
esse genitum spiritualiter, est fundamentum rela-
tionsis filij adoptivi, sicut esse genitum naturaliter,
est fundamentum relations filij naturalis. Minor
verò suadet: Sicut enim homo constituitur na-
turaliter genitus, per receptionem naturæ conve-
nientis specificè cum natura generantis, ita consti-
tuitur genitus spiritualiter, per receptionem natu-
rae convenientis analogicè cum natura Dei spi-
ritualiter generantis: Sed gratia habitualis se sola,
secundum entitatem intrinsecam, absque ullo favo-
re extrinseco, est participatio analogica naturæ
Dei, ut articulo praecedenti vidimus: Ergo per il-
lam adæquate, & secluso quocumque favore ex-
trinseco, homo constituitur spiritualiter genitus.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Ac-
cipiens naturam generantis secundum convenientiam
univocam, ex vi hujus receptionis, absque
aliquo superaddito, constituitur filius naturalis:
Ergo ex vi receptionis naturæ divinæ, secundum
convenientiam analogam, absque indigentia ali-
eius superadditi, constituitur filius adoptivus:
Sed gratia habitualis, ratione intrinseca entitatis,
est participatio naturæ divinæ, secundum conve-
nientiam analogam, subindeque illam accipiens
est similis Deo analogicè in natura sub conceptu
naturæ: Ergo ex vi receptionis illius, absque ullo
favore extrinseco, homo constituitur spiritualiter
genitus, filiusque Dei adoptivus.

Respondebis negando consequentiam & parti-
tem: nam receptioni naturæ humanæ per natu-
ralem generationem est annexum jus naturale ad
hæreditatem patris, seculis autem receptioni natu-
ræ divinæ per spiritualem generationem, nisi ac-
cedat extrinseca acceptatio ad gloriam: unde licet
prima naturæ acceptio, absque ullo favore extrin-
seco, filium naturalem constitutus; secunda tamen
non constituit filium Dei adoptivum, nisi accedat
aliquis favor extrinsecus Dei, hominem accep-
tantis ad gloriam hæreditatem.

Sed contra: *Naturæ proportionata ad aliquem
finem deberet connaturaliter affectio illius:* Sed
gratia habitualis est natura proportionata cum vi-
sione clara Dei, quæ est hæreditas illius: Ergo Dei
hæreditas illi deberet connaturaliter, & secluso
extrinseco Dei favore.

Confirmatur: *Gratia habitualis, ratione entita-
tis intrinseca, constituit hominem Deo gratum,
& objectum congruum divinæ dilectionis simili-*

N. iij

citer: Ergo illum reddit dignum, cui Deus velit bonum simpliciter tale, quod est visio clara ipsius, & consequenter dat jus connaturaliter ad hæreditatem Dei.

Confitatur amplius: Lumen gloriae, per modum principij proximi dat jus connaturaliter ad visionem beatificam: Ergo gratia habitualis, à qua lumen gloriae emanat tanquam proprietas, dabit idem jus connaturaliter, per modum radicis, & principij remoti & radicalis.

119. Dico ultimò: Implicat contradictionem esse filium Dei adoptivum, sine gratia habituali,

Probatur: Ad filiationem adoptivam Dei essentialementer exigitur convenientia saltem analogia cum Deo in natura, sub conceptu naturae: Sed implicat creaturam convenientia analogie cum Deo in natura sub conceptu naturae, sine gratia habituali: Ergo implicat contradictionem dari sine illa filiationem adoptivam Dei. Major patet ex supra dictis: Minor probatur. Essentia gratiae habitualis consistit in hoc quod est esse participationem formalem naturae Dei sub conceptu naturae, ut articulo praecedenti ostendimus: Ergo implicat creaturam sine illa convenientia analogie cum Deo in natura sub conceptu naturae.

120. Confirmatur: Implicat hominem esse filium Dei adoptivum, nisi sit spiritualiter à Deo genitus, cùm filio adoptiva in spirituali generazione fundetur: Sed repugnat illum esse spiritualiter genitum à Deo, sine gratia habituali: Ergo implicat sine illa esse filium Dei adoptivum. Minor probatur: Est genitum spiritualiter, est procedere vivens vitâ spirituali à Deo vivente in similitudinem naturae, ad quod necessarium est vivere radicaliter vitâ spirituali & divinâ: Sed implicat vivere vitâ spirituali & divinâ radicaliter, sine gratia habituali; cùm illa sit radix operationum vitium ordinis supernaturalis, nempē actus charitatis, & visionis intuitivae Dei, aliorumque actuum supernaturalium: Ergo implicat hominem esse spiritualiter genitum à Deo, sine gratia habituali.

§. III.

Solvuntur objectiones.

121. **O**bijcies primò contra primam conclusiōnem: Forma quā justus vivit in ordine supernaturali & divino, est quæ præstat formaliter esse filium Dei adoptivum: Sed homo justus vivit spiritu Dei & ejus Divinitate: Ergo Divinitas spiritus Sancti, justus unita per gratiam, præstat formaliter esse filium Dei adoptivum. Major constat ex supra dictis. Minor probatur primò ex Scriptura, Joan. 6. *Spiritus est qui vivificat*. Ad Galat. 5. *si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus*. Item in Symbolo Concilij Nicæni dicitur: *Credo in spiritum sanctum dominum & vivificantem*. Unde Sanctus Thomas 4. contra Gent. cap. 20. observat quod spiritus Domini initio mundi dicitur ferri super aquas, non quasi ipse moveatur, sed quia primum est motionis & vite principium, & quia divino suo halitu & spiritu omnia vivificat. In hujus rei confirmationem bellissimè notavit Cornelius Mussius Episcopus Bittuntinus, lib. 3. de divina historia, omnia spiritu vivificari: *Habent (inquit) physici in animalibus suos spiritus: anhelitum in primis, tum corporis illa in corde, in hepate, in cerebro formata, spiritus videlicet naturales, vitales, & animales*. Sunt & ipsis Grammaticis spiritus, quos quidem accentus dicimus, ob id quod syllabis ac-

A cinant, veluti earum tenores & toni: sicut ut littera vocales distinctionum, sic litterarum vocalium ipsi accentus videntur esse anima quedam, quid vorum sono acuto, vel gravi, voces ipsæ formentur, quasi vivant, vigeant, spirent, & loquantur. Hinc porro ad Musicam derivatio sit spirituum: intensiones enim & inflexiones, inclinations & elevations in tonis & canibus, spiritus sunt, quibus animata musica tantum vim habet, ut possit amorem excitare, infundere gaudium, & timores pellere. Secundò probatur eadem Minor ratione. Divinitas spiritus Sancti est vita quædam per essentiam & infinitam: Ergo de se sufficiens est ad omnia vivificanda; & consequenter B unita justis, medio dono accidentaliter gratia sanctificantis, illos seipsum vivificat; ita ut gratia concurredat solum per modum nexus seu vinculi conjungentis, Divinitas vero spiritus Sancti, per modum formæ, seu principij quo vivificantis.

122. Respondeo distinguendo Minorem: Justus vivit spiritu Dei, & ejus Divinitate, ut causâ efficiente, & movente ad actus vitales ordinis supernaturalis, concedo Minorem: ut formam, & principio quo radicaliter vita supernaturalis, nego Minorem, & Consequentiā: nam (ut supra declaravimus) id quod formaliter præstat esse filium Dei adoptivum, debet formaliter, & non solum effectivè, vitam supernaturalem causare, seu esse principium radicale talis vita; quod spiritui Sancto competere nequit, cùm forma quæ est principium quo radicale vivendi, debeat per identitatem, aut per physicam informationem accipienti vitam uniri, ut supra diximus. Unde S. Thomas 2. 2. quest. 23. art. 2. sibi hoc argumentum objicit: *Dens est spiritualiter vita anima, sicut anima vita corporis, secundum illud Deuteronom. 30. Ipse est vita tua: Sed anima vivificat corpus per se ipsam: Ergo Deus vivificat animam per seipsum*. Cui sic respondeat: *Ad secundum dicendum quod Deus est vita effectivè, & anima per charitatem, & corporis per animam; sed formaliter charitas est vita anima, sicut anima corporis: unde per hoc potest concludi, quod sicut anima immediatè unitur corpori, ita charitas anima*. Ex quo patet responso ad utramque probationem Minoris.

Ad primam enim desumptam ex Scripturæ testimoniis, dicendum est, spiritum sanctum dici vivificare effectivè, non formaliter, & justos spiritu Dei vivere, ambulare, & moveri, ut causâ efficiente, & impellente, non ut formam informante, seu ut principio radicali quo vita spiritualis & supernaturalis; & in hoc sensu intelligenda esse prædicta Scripturæ & SS. Patrum testimonia.

Ad secundam, concesso Antecedente, similiter distinguo Consequens: Ergo est de se sufficiens E ad omnia vivificanda, formaliter, nego: efficienter, concedo. Ex quo solum sequitur justos vivere Divinitate spiritus Sancti effectivè, non vero formaliter.

123. Obijcies secundò: Filius constituitur per communicationem naturae ejusdem cum natura patris, specificè, vel numericè: Sed justi non possunt esse filii Dei adoptivi, per communicationem naturae divinae, secundum convenientiam specificam, cùm natura divina sit immultiplicabilis numero: Ergo constituntur filii per communicationem naturae divinae, secundum identitatem numericam, & consequenter ipsa formaliter Deitate.

Respondeo distinguendo Majorem: Filius naturalis, concedo Majorem: filius adoptivus, nego

Majorem. Et concessa Minor, nego Consequen-
tiam: nam ad esse filij adoptivi sufficit, vel affe-
ctus extrinsecus, qualiter inter homines contin-
git; vel communicatio natura secundum conve-
nientiam analogam, qualiter contingit in Deo,
qui nobis sua natura participationem communica-
tum mediâ gratia habituali, eaque mediante nos
filios suos adoptivos constituit. Unde Propheta
Regius Psal. 81. ubi dixit de justis: *Ego dixi di-
ctis* (id est confortes divinae naturae per gratiam)
continuo subiungit, & filij *Excelsi omnes*, ni-
mirum per filiationem adoptivam in gratia fun-
data.

125. Obijcies tertio contra secundam conclusionem:
1. Ioan. 3. dicitur. *Videte qualem charitatem dedit
nobis Pater, ut filij Dei nominemur & simus.* Ergo ex Scriptura charitas est forma, qua prestat
homini formaliter est filium Dei adoptivum, non
vero gratia sanctificans.

126. Respondeo aliqua, qua sunt effectus graciae
sanctificantis, attribui etiam charitati, ratione
mutua conhexionis quam habent inter se, non tam-
en eodem modo, sed diverso; sicut filiationem
Dei adoptivam attribui gratia habituali for-
maliter & per se primò, charitati autem concomi-
tante & secundariò, quia illa est proprietas,
qua à gratia dimanat, & inseparabiliter ipsi con-
jungitur.

127. Obijcies quartò contrà tertiam conclusionem:
Filiactione Dei adoptiva absque jure ad ejus hære-
ditatem stare nequit; Sed tale jus exigit vel supponit
promissionem Dei, seu ejus pactum & ordinationem, gratia habituali superadditam: Ergo
gratia sanctificans ex vi propriæ entitatis & per-
fectionis, ac secluso omni favore extrinseco ei
superaddito, non potest filiationem Dei adopti-
vam causare. Major patet ex definitione adoptio-
nis supra adducta: Minor vero suadetur. Non mi-
nor in operibus justorum, gratia & charitate in-
formati, inventur propria cum gloria, ut ha-
ber rationem mercedis, seu coronæ, quam reperi-
tatur in gratia sanctificante, ut subiectum infor-
mant, cum beatifica visione, ut haber rationem
hæreditatis: Sed non datur in operibus justorum
jus ad gloriam ut mercedem seu coronam, absque
interventu promissionis vel ordinationis divinae,
illorum entitati extrinsecè superadditæ: Ergo nec
in gratia sanctificante salvatur jus ad beatificam
visionem, ut hæreditatem, absque promissione
vel ordinatione Dei.

128. Respondeo concessa Majori, negando Mi-
nor. Ad cuius probationem, concessis præmissis,
neganda est consequentia & paritas. Ratio autem
discriminis est, quia jus meritorium, quod in ope-
ribus justorum gratia & charitate informati in-
veniuntur, vel est fidelitatis, vel iustitiae, vel grati-
tudinis: primum absque promissione stare non
potest; secundum vero & tertium nequeunt in
pura creatura, absque pacto Dei, operum digni-
tati superaddito, subsistere; quia cum justorum
opera sint Deo multis titulis debita, ex vi propria,
& intrinseco valore, non possunt Deum ex stricta
iustitia obligare ad illa remuneranda: jus autem
fundatum in gratia sanctificante respectu gloriae
ut hæreditatis, cum non sit meritorium, sed solius
connaturalitatis, ipsi competit absque interventu
promissionis, vel ordinationis divinae; sicut Deus
iure connaturalitatis tenetur Angelo infundere
species, illius creatione supposita; concurrens ad
motum cœli, supposita illius existentia, & efflu-
xum seu resultantiam passionum non impedit.

A supposito quod naturas producat.

Dices: Quod est debitum alicui jure connaturalitatis, seu debito exigentia physice, non potest proponi ut præmium: v. g. proprietates naturales nequeunt ut præmium proponi, quia connaturaliter fluunt ab essentia, & sunt illi debite titulo connaturalitatis, seu debito exigentia physice: Sed prima gloria, respondens primæ gratiæ ut hæreditas, potest in præmium proponi, ino sic de facto eam promitti docet frequentior sententia: Ergo non debetur gratia jure connaturalitatis, seu debito exigentia physice.

129. Confirmatur: Gloria ut hæreditas non debetur
gratia sanctificanti exigentia activa, sicut propri-
tates debentur essentia, quia non dimanat à gratiæ
per modum propriæ passionis; nec debito
connaturalitatis passiva, qualiter debentur An-
gelo species infusa à Deo, vel cœlo motus circu-
laris: Ergo gloria nullo modo est debita gratia
jure connaturalitatis, seu debito exigentia physi-
ce, sed solùm jure mortali & meritorio.

130. Ad instantiam nego Majorem: Gloria enim
corporis debetur animæ Christi ex vi gloria animæ,
jure connaturalitatis, & debito physico, &
tamen illam Christum meruisse docet D. Thomas
3. p. quæst. 19. art. 3. ad 3. Non ergo obstat debitum
physicum alienus perfectionis, quominus possit tanquam præmium proponi, ut pluribus titulis
debeat. Passio autem simul cum natura
conveniens, idèo nequit esse præmium nisi meriti
causans naturam, quia fit ex vi ejusdem actio-
nis; si vero passionis effluxus suspendetur, pos-
set proprietas ut præmium operum naturæ pro-
poni: sicut de facto, quia effluxus gloriae corpo-
ris ex gloria animæ in Christo suspensus fuit, ut
daretur locus passioni, terminavit Christi merita,
que ratiem gloriam animæ non attigerunt.

131. Ad confirmationem dicendum gloriam ut hæ-
reditatem deberi gratia sanctificanti physica ex-
igentia activa (sicut proprietates debentur essentia-
tis) non ratione sui, sed ratione luminis gloriae,
quod ipsi debetur connaturaliter, & quod, juxta
probabiliorum & communiorum sententiam, ab
ipsa dimanat tanquam proprietas; non ita quod
ad gratiam in omni statu, sed solùm ut est in sui
consummatione, seu in statu termini, sequatur.

132. Obijcies quinto: Potest Deus de potentia absolu-
ta homini in gratia existenti, & in illa perseve-
ranti, negare in perpetuum gloriam: Sed homo
sic exclusus à gloria consecutione, filius Dei ad-
optivus non esset: Ergo gratia habitualis, ratio-
ne solius sua entitatis & perfectionis, non causat
filiationem Dei adoptivam, sed indiger aliquo
favore extrinseco ei superaddito. Major videtur
certa, cum enim inter gloriam & gratiam habi-
tualem non sit connexio essentialis, potest Deus
de sua potentia absoluta homini in gratia existen-
ti, & in illa perseveranti usque ad mortem, glo-
riam in perpetuum denegare. Minor vero suadetur:
Primo quia non stat filiatione adoptiva sine ac-
ceptatione ad hæreditatem adoptantis: Sed in ca-
su posito homo existens in gratia habituali, non
esset acceptus ad hæreditatem Dei, consistentem
in visione beatifica, sed potius esset ab illa exclu-
sus: Ergo filius adoptivus non esset. Secundò pro-
batur eadem Minor: Sine jure ad hæreditatem ad-
optantis filiorum adoptiva non subsistit: Sed in ca-
su argumenti homo existens in gratia habituali
non haberet jus ad hæreditatem Dei, cum esset
ab illa exclusus per divinam voluntatem: Ergo fi-
lius adoptivus non esset.

134. Aliqui ex nostris Thomistis, ut ab hoc difficultate argumento se expediant, negant absolutam Majorem: existimant enim, quod licet Deus sit liber in infusione & conservatione gratiae sanctificantis, supposito tamen quod illam infuderit homini, & usque ad mortem ipsius illam conservaverit, necessitatur ad gloriam ei conferendam, ita ut nec de potentia absoluta illam ipsi denegare possit. Nam in operibus Dei (inquit) nihil potest esse frustra: gratia autem habitualis, cum sit quaedam inclinatio ad gloriam, & dispositio preparans ad illam, subindeque quaedam gloria inchoata, frustra in perpetuum duraret, si gloria in perpetuum negaretur. Ita expressè docet Capreolus in 1. dist. 17. ad 2. Gregorii.

135. Hæc tamen solutio displicet: Primo quia D. Thomas in 4. dist. 46. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 2. ad 3. ait: *Damnam Petrum, cui ex beneficio gratiae sibi collata salus debetur, effet contrarium iustitiae* (largè & impropiè sumptuè) *unde hoc Deus non potest, loquendo de potentia ordinata.* Ergo aperte sentit, de potentia absoluta non repugnare quod Deus non salvet hominem in gratia & charitate existentem.

Secundò impugnatur hæc solutio: Gloria non est debita gratia, nisi titulo connaturalitatis actiæ; sicut essentia debentur proprietates, ut antea declaravimus: Sed Deus de potentia absoluta potest impedire resultantiam proprietatem ab essentia: Ergo & hominem in gratia existentem, & in illa perseverantem, gloriæ in æternum privare.

Tertiò, Lumen gloriæ non est magis debitum gratiae sanctificanti, quam virtutes infusæ, quæ ab ipsa emanant ut proprietates: At Deus de sua potentia absoluta potest gratiam sanctificantem in subiecto producere, sine illarum virtutum effluxu: Ergo potest etiam de absoluta potentia impedire effluxum seu resultantiam luminis gloriæ à gratia sanctificante, ut est in suo termino & statu connaturali.

Denique contra predictam solutionem arguitur: Non magis gratia sanctificans disponit ad gloriam, quam gravitas disponat grave ut occupet centrum: Sed potest Deus de sua potentia absoluta grave extra centrum conservare, illudque loco sibi connaturaliter debito in perpetuum privare: Ergo licet gratia sanctificans sit dispositio ad gloriam, illamque connaturaliter exigat, potest Deus de potentia absoluta gratiam in perpetuum conservare sine gloria, subindeque gloriam homini existenti in gratia, & in illa perseveranti, in perpetuum denegare. Hac ergo solutione reiecta.

136. Ad argumentum respondeo, concessa Majori, negando Minorem. Ad cuius primam probationem, distingo Majorem, non stat filiatio adoptiva sine acceptatione in re, vel in jure, concedo Majorem: sine acceptatione in re, nego Majorem: & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Licet enim in casu posito homo non maneret gratus & acceptus ad gloriam in re, maneret tamen acceptus ad illam in jure, id est, haberet jus ut acceptaretur ad illam; & hoc sufficit ad rationem filij adoptivi, ut patet in adoptione humana & civili; si enim Joannes Petrum adoptaret in filium, & postea sine ulla causa legitima ipsum excluderet ab hereditate, non propere desineret esse filius adoptivus illius, quia jus ad illam ex vi præcedentis adoptionis haberet. Unde

Ad secundam probationem Minoris, concessa

A Majori, neganda est Minor: licet enim homo effet exclusus à gloria actualiter obtinenda, non tamen effet privatus dignitate obtinendi gloriam, & jure connaturali ut acceptaretur ad illam; stat enim ius exigentia connaturalis sine actuali possessione termini talis juris, ut patet in casu quo Deus à natura producta suspenderet passionum resultantiam seu effluxum; tunc enim talis natura actu careret proprietatibus sibi debitis, non tamen careret iure & debito connaturali habendi illas.

Obijcies sexto contra ultimam conclusionem: Potest Deus de sua potentia absoluta velle homini efficaciter gloriam, absque voluntate efficaci conferendi gratiam habitualem: Sed homo in tali casu effet filius adoptivus Dei: Ergo efft possibilis de

B potentia absoluta filiatio adoptiva Dei sine gratia habituali. Major patet: Gloria enim non habet essentialem dependentiam à gratia habituali: Ergo potest Deus illam efficaciter velle, non volendo gratiam habitualem. Minor vero probatur ex definitione adoptionis: nam ut §. 1. primo loco annotavimus, adoptio est gratuita & liberalis assumptionis personæ extraneæ ad alterius hereditatem: Sed voluntas illa Dei effet gratuita & liberalis, ut constat; & homo assumptus, persona extraea supponitur respectu hereditatis Dei, & ad illam ordinaretur: Ergo haberet quidquid requiratur ad rationem filij adoptivi, ex adoptionis definitione.

C Respondeo data Majori, negando Minorem. Ad probationem dico, quod quando adoptio definitur, *Gratuita & liberalis assumptionis personæ extraneæ ad hereditatem*, hoc debet intelligi de assumptione communicante affectivè naturam, non vero de simplici assumptione ordinante ad hereditatem, ut constat in humanis & civilibus: nam potest unus alteri promittere hereditatem, absque eo quod ipsum adopteret in filium. Non sufficit ergo, etiam ad humanam & civilem adoptionem, quælibet ad hereditatem assumptionis, sed necessario requiritur affectus communicandi naturam; alias omnes instituti heredes, effent instituti filij: unde cum in casu posito voluntas Dei, ordinans efficaciter hominem ad gloriam, non communicaret affectivè naturam divinam, affectu saltem efficaci (cum talis affectus sine gratia habituali secuta non possit subsistere) tali volunti non conveniret definitio adoptionis, nec homini sic ordinato, vera ratio filij adoptivi competenter.

D Quod potest adhuc magis declarari & illustrari hoc discursu: Actio affectivæ filij debet esse communicativa naturæ realiter, vel affectivè: primum constat in actione efficiente filium naturalem, quæ realiter naturam generantis communicat: secundum in filiatione adoptiva civili, quæ non salvatur in sola acceptatione unius ad hereditatem alterius, sed insuper requirit affectum communicandi naturam, si adoptanti effet possibile; quare explicatur per hæc verba: *unum effet meus filius.* Ergo etiam adoptio divina petit ex parte Dei affectum efficacem communicandi suam naturam: unde cum implicet Deum velle efficaciter suam naturam communicare, nisi de facto illam communicet; & talis communicatio sine infusione gratiae habitualis, quæ sola est divinæ naturæ participatio, stare nequeat; implicat Deum aliquem adoptare in filium, nisi ei simul infundat gloriam sanctificantem. Quare si de potentia absoluta vellet homini efficaciter gloriam, absque voluntate efficaci conferendi gratiam habitualem, talis homo filius Dei adoptivus non effet.

Dicces

140. Dices primò: Ad adoptionem sufficit voluntas A inefficax & conditionata communicandi naturam adoptato, ut patet in adoptione humana & civilis: Ergo licet Deus non haberet voluntatem absolu- tam & efficacem conferendi tali homini gratiam sanctificantem, ille tamen filius ejus adoptivus esse posset.

Respondeo Antecedens esse verum de adoptione humana, sed non de divina: Ratio autem dis- ctiminis est, quia in adoptione humana supponitur in persona adoptanda natura ejusdem spe- ciei, & proportionata cum hereditate adoptantis, subindeque facultas ad talem hereditatem percipiendam: secus autem in adoptione divina. Unde D. Thomas 3, p. quæst. 23, art. 1, in calce cor- poris articuli, sic ait: *Hoc autem plus habet ad- optatio divina quam humana, quia Deus homi- nem, quem adoptat, idoneum facit per gratiam mu- nus ad hereditatem cœlestem percipiendam; homo autem non facit idoneum eum quem adoptat, sed potius eum jam idoneum eligit adoptando.*

141. Addo quòd in homine adoptante non est facul- tas communicandi adoptato naturam, nec secundum convenientiam univocam, nec secundum participationem analogam; & ideo non requiri- tur quòd aliquo ex his modis suam effectivè com- municet naturam, sed sufficit affectus conditionatus & inefficax illam communicandi: in Deo autem invenitur vis communicandi suam naturam creaturæ rationali, secundum participationem anal- ogam; ideoque ut aliquem adoptet in filium, non sufficit conditionatus affectus, sed requiritur vo- litio efficax & absoluta communicandi naturam filiationis enim adoptiva Dei est imitatio filiationis ejus naturalis, summa intra limites adoptionis; non salvatur autem summa imitatio possibilis filiationi naturalis Dei, sine participatione analoga natura divina, cum hæc possibilis sit.

142. Dices secundò: Deus posset illum hominem, cui gratiam sanctificantem denegaret, de facto beatificare, sine gratia habituali: At in tali casu es- set filius adoptivus: Ergo est possibilis, de poten- tia aboluta, filiationis Dei adoptiva, sine gratia habi- tuali. Major patet: nam, ut suprà dicebamus, visio beatifica non dependet essentialiter à gratia habituali, Minor verò suadetur: Forma præbens jus ad divinam hereditatem, filium Dei adopti- vum constituit: Ergo à fortiori ipsum hereditatis divina possesso, quæ est ipsa visio beatifica, filium Dei adoptivum constituere poterit.

Respondeo dñs Majori, negando Minorem. Ad cuius probationem, concessio Antecedente, ne- go Consequentiam: & insto in filiatione adoptiva civili, quam non præstat ipsius hereditatis posses- sio, sed forma quæ præberet jus ad hereditatem. Ratio autem in præsenti est, quia sola forma par- ticipans naturam divinam, potest esse terminus formalis spiritualis generationis, quæ est funda- mentum filiationis Dei adoptiva, ut suprà decla- ravimus: visio autem beatifica, quæ est possesso divina hereditatis, non participat naturam divi- nam sub conceptu naturæ, quia licet participet divinum intelligere (per quod, in nostra sententia, natura divina constituitur) tamen non participat illud, quatenus est eminenti quodam modo radix divinorum attributorum, sed ut habet rationem operationis vitalis, & actus secundi; unde talis visio est quidem participatio beatitudinis increatae, non tamen naturæ divinae, formaliter quæ talis est, ut art. præcedenti §. 2, in resp: ad ultimam ob- jectionem declaravimus.

Tom. IV.

§. IV.

Corollaria notatu digna.

Ex dictis inferes primò, adoptare creaturam B rationalem in filium, non esse proprium ali- cui ex Personis Divinis, sed commune tribus, ut docet D. Thomas 3, p. quæst. 23, art. 2. Nam Deus adoptat creaturam rationalem in filium, quatenus infundit gratiam spiritualiter generativam: actio autem infusiva gratiæ, cum sit operatio li- bera, & ad extra, est communis toti Trinitati: Ergo & adoptatio creatura rationalis. Observa- men D. Thomas ibidem in resp: ad 3, quod quia filiatio adoptiva est quedam similitudo filiationis naturalis, per appropriationem filio ut exemplari tribuitur: & quia in humanis solius patris est ad- optare, adoptio Patti a tercio ut Authori appro- priatur. Item quia eadem adoptio fit per gratiam, quæ est opus divini amoris, appropriativè tribui- tur Spiritui Sancto, ut infundenti gratiam, per quam adoptamur, & assimilamur Deo; unde ad Roman. 8, dicitur: *Accipitis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater.*

Inferes secundò cum eodem S. Doctore ibidem art. 3, solam creaturam rationalem capacem esse adoptionis: tum quia illa sola est capax gratiæ ha- bitualis, quæ est radix cognitionis & amoris su- pernaturalis: tum etiam quia illa sola potest ele- vari ad visionem beatificam, quæ est Dei heredi- tas. Ex quo

Inferes tertio, non solam homines, sed etiam C Angelos in gratia existentes, esse filios adoptivos Dei: cùm etiam illi sint capaces divinæ hereditatis, & ab illa extranei, ut pote ratione propriæ na- turæ non habentes jus ad illam.

Inferes quartò, prædefinatum existentem in D peccato mortali, pro tempore quo est in illo, non esse filium adoptivum Dei, cùm careat gratiæ sanctificante, quæ est formalis terminus spiritualis generationis, subindeque fundamentum proximum filiationis adoptiva. Nec obstat quod ille sit membrum Christi, ut docent Theologi in Tra- tatu de Incarnatione: quia ad rationem membra sufficit etiam vita imperfecta, manus enim arida dicitur membrum, quia habet vitam vegetativam, quanquam hæc sit vita imperfecta ad rationem autem filii requiritur vita perfecta, ejusdem ordi- nis & naturæ cum vita generantis, vel adoptantis.

Inferes quintò, reprobum existentem in gratia E esse filium Dei adoptivum: gratia enim sanctifi- cans tribuit reprobis participationem naturæ di- vine, ejusdem rationis cum ea quam habet præ- destinatus iustus: Atqui per hujusmodi participa- tionem iustus nascitur ex Deo, & ipsa gratiæ infusio est spiritualis generatio, ut suprà diximus: Ergo reprobis eam habens, verè natus est ex Deo, & filius ejus.

Inferes sexto, Patres veteris testamenti, in gra- fia & charitate existentes, verè fuisse filios Dei ad- optivos, quamvis non fuerint in statu filiorum: Prima pars patet ex suprà dictis: nam veteres Pa- tres in charitate existentes, verè fuerunt iustifica- ti, iustificatione ejusdem rationis cum nostra: At- tis iustificatio, ex Tridentino suprà citato, est transla- tio ab eo statu in quo homo nascitur filius primi Ade, in statum gratia & adoptionis filiorum: Er- go Patres antiqui, per gratiam iustificati, verè fue- runt filii Dei adoptivi.

Secunda verò pars ex eo constat, quod Patres F veteris testamenti ducebantur spiritu timoris;

O

quare in sanctis litteris appellantur servi, & spiritum servitutis habere dicuntur, ut pater ad Galat. 4. & ad Roman. 8. & alibi saepe: item illis non patet aditus ad hereditatem cœlestem, sicut iulius novæ legis. Quare tres gradus filiationis adoptiva distingui possunt: primus & imperf. A

Diffimus est iustorum ad veterem legem pertinientium: secundus est iustorum ad legem novam spectantium, qui alio perfectus est: tertius, & omnium perfectissimus, est beatorum videntium Deum, qui non solum habent ius ad Dei hereditatem, sed etiam illam actu possident, Deoque per beatificam visionem perfectissime assimilantur. De hac adoptione loquitur Apostolus ad Roman. 8. qm̄ ait: *Nos ipsi primiū spiritus habentes, intra nos geminius, adoptionem filiorum Dei expellentes*, id est filiationem gloriae, quæ excedit statum adoptionis viæ; sicut statutus adoptionis iustorum novæ legis, praestantior est statutus adoptionis patrum veteris testamenti. Unde sicut ob hunc excessum D. Paulus ad Galat. 4. statutum antiquæ legis comparat parvulo, sub actribus & tutoribus constituto; ita 1. ad Corinth. 13. loquens de statu præsentis viæ, comparativè ad statutum gloriae, eadem utitur similitudine, dicens: *Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus &c.* Sicut enim statutus veteris legis, properim perfectam cognitionem, est sicut parvulus, in comparatione ad statutum gratiae & veritatis, quæ per Christum factæ est: sic statutus præsentis viæ, in qua videmus per speculum & in ænigmate, est sicut parvulus, comparativè ad statutum vita futura, in qua est perfecta cognitione Dei.

149. Inferes ultimè, relationem filiationis adoptivæ Dei esse realem: Nam sequitur ad realem generationem, per quam rationalis creatura accipit gratiam habitualē, illi intrinsecè inherenter: Relatio autem habens reale fundamentum intrinsecum, non est rationis, sed realis.

Confirmatur: Ideo filatio adoptiva inter homines est relatio rationis, quia sequitur ad extrinsecam acceptationem unius hominis ab alio ad ejus hereditatem, quia acceptatio nihil reale intrinsecum infert in subiecto adoptato: Sed filatio adoptiva Dei non sequitur immediatè ad extrinsecam acceptationem, sed ad formam realem intrinsecam, nimirum gratiam habitualē, ut ex supra dicitur pater: Ergo est relatio realis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum gratia habitualis realiter distinguitur à charitate?

150. N

Egant Scotus, Durandus, Gandavensis, & alij ex antiquis Theologis, contendentes idem esse gratiam & charitatem secundum rem, solumque formaliter & ratione ratiocinata distingui, ita ut idem habitus dicatur gratia, quatenus gratis datur, aut gratum facit; charitas vero, prout est principium diligendi Deum. Hos ex Recentioribus sequuntur Vega lib. 7. in Trident. cap. 26. & 27. Bellarminus lib 1. de gratia & lib. arb. cap. 7. & Aegidius Coninck de actibus supern. dñp. 21. dubio 7. Sententia tamen affirmans communior est inter Theologos, eamque docet expressè S. Thomas h[ic] art. 3. omnesque eius Discipuli. Vnde sit

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

D

Ico igitur, gratiam distingui realiter à charitate.

Probatur primò ex Scriptura, quæ de gratia & charitate, ut de duobus inter se distinctis loquitur: nam 2. ad Corinth. 13. dicitur, *Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei.* Et 1. ad Timoth. 1. *superabundavit gratia Domini nostri Iesu Christi, cum fide, & dilectione.* Quibus verbis gratiam à charitate, sicut à fide distinguuntur: Sed gratia realiter à fide distinguuntur, cùm fides remaneat in peccatoribus, in quibus tamen constat gratiam Dei non esse: Ergo & à charitate.

Confirmatur: Ex sanctis litteris constat gratiam præcedere charitatem, & prius natura infundi; Ergo & realiter ab illa distingui. Consequenter patet. Antecedens probatur ex illo ad Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis: ubi diffusio charitatis attribuitur Spiritui Sancto jam dato: Sed datus per gratiam habitualem: Ergo prius natura infunditur gratia in anima, quænam charitas in corde per Spiritum Sanctum diffundatur.* Hac ratione utitur S. Thomas qu. 27. de verit. art. 2. argum. 2. *sed contra.*

Confirmatur amplius: Prius est animam diligi à Deo, quam eundem diligere, juxta illud 1. Ioan. 1. *ipse prior dilexit nos:* Atqui gratia est obiectum dilectionis, quæ Deus nos in ordine supernaturali perfectè diligens, ut supra art. 1. ostendimus, amor Dei format obiectum suum, reddendo illud amabile per infusionem gratia, quæ est anima pulchritudo, & maximum eius ornamentum; charitas vero est principium quo nos Deum ipsum diligimus: Ergo gratia prior est charitatis, subindeque realiter ab illa distinguitur.

Probatur secundò ratione: In naturalibus quod dat esse simpliciter, distinguitur realiter ab eo quod dat tantum esse operativum; essentia quippe seu natura à qua dependet esse, distinguitur realiter à suis potentijs, quæ sunt principium immediatum operandi; solum enim Dei est operari per essentiam, & non per instrumentum aut potentiam à se distinctam: unde D. Thomas 1. p. quaest. 54. art. 3. assertit potentiam intellectivam. Angeli non esse eius essentiam; & nostri Thomistæ in Philosophia docent nullam posse dari substantiam creatam, quæ sit immediata operativa: Atqui de rebus supernaturalibus, servata proportione, ac demptâ earum supernaturalitate, philosophandum est sicut de naturalibus; gratia enim, quantum fieri potest, natura attemperatur & accommodatur, ut passim docent Theologi: Igitur gratia habitualis, quæ dat esse supernaturale animæ, distinguitur realiter à charitate, quæ tantum confert esse operativum, seu esse principium proximum & immediatum operandi, ac diligendi Deum super omnia.

Respondeat Durandus, quod licet virtutes & potentiae naturales quæ dant esse operativum, distinguuntur realiter à natura quæ dat esse simpliciter, quia hæc est substantia, ac proinde non est immediata operativa; habitus tamen charitatis identificatur realiter cum gratia sanctificante, quia cùm hæc sit accidens, potest esse immediata per seipsum operativa, simulque elevare animam ad esse supernaturale, & divine nature participationem,

ac esse principium proximum & immediatum
operandi, & diligendi Deum super omnia.

156. Sed contra primò: Etsi gratia habitualis ex communi conceptu accidentis, non eximatur ab hoc quod est posse esse principium proximum & immediatum operandi, ac diligendi Deum super omnia, eximatur tamen ex speciali ratione talis accidentis; illa enim ex propria ratione specifica est natura supernaturalis, seu gerens vices naturae in ordine supernaturali: natura vero ex proprio conceptu non est principium proximum motus, sed duntaxat radicale & remotum.

157. Confirmatur: Etsi gratia habitualis sit accidentis, quia tamen est natura supernaturalis, habet dare esse simpliciter, seu primum esse in ordine supernaturali; subindeque distinguitur à forma, que in eodem ordine dat esse operativum, quod est esse tantum secundum quid: hoc enim duplex esse petit distincta principia in supernaturalibus, sicut in naturalibus.

158. Contra secundò: Etsi gratia habitualis sit accidentis, non est tamen principium proximum intelligenti in ordine supernaturali, sed id præstat à fide, vel à lumine gloriae, quæ realiter ab illa distinguntur: Ergo multò minus erit principium proximum diligendi Deum super omnia: cùm enim amor sit vis appetitiva, & inclinatio consequens ad naturam, magis videtur distingui à natura in qua fundatur & radicatur, quamvis vis cognoscitiva.

159. Confirmatur: Plus distinguitur esse ab operari, quam unum esse operativum ab alio esse operativo; cùm hæc sint intra eandem lineam operandi, illa vero in diversis lineis; & tamen forma præstans in ordine supernaturali esse intellectivum, non præstat esse volitivum: inò virtus dans esse intellectivum circa principia supernaturalia, non dat esse intellectivum conclusionum, hoc enim præstat à Theologia, & prudenter infusa, illud à fide: Simile est in charitate, quæ præstat esse appetitivum circa finem, virtutes autem morales infusa circa media: Ergo multò minus eadem forma præstabit esse primum & simpliciter in ordine supernaturali, & esse operativum ac secundum quid. Unde etsi gratia habitualis sit accidentis, cùm tamen gerat vices naturae in ordine supernaturali, & tribuat esse primum & simpliciter in tali ordine, non potest esse principium proximum & immediatum operandi.

160. Contra tertio: Etsi gratia habitualis sit accidentis, est tamen subjectum quo virtutum supernaturalium, sive id quo anima redditus susceptiva virtutum infusarum; non enim intelligitur ante gratiam subjectum proportionatum ad hujusmodi virtutes, cùm illæ sint improportionatae naturæ: Ergo distinguitur realiter ab eis. Probatur Consequentia: Quantitas, licet sit accidentis, quia tamen est subjectum quo ad recipienda accidentia materialia, ab eis distinguitur realiter: Ergo similiter si gratia habitualis sit subjectum quo virtutum supernaturalium, habilitans & proportionans hominem ad illas recipiendas, realiter distinguitur ab illis.

161. Probatur rursus conclusio ratione D. Thomæ hic art. 3. quæ sic potest proponi. Charitas supponit in anima gratiam habitualem: Ergo realiter ab illa distinguitur. Consequentia patet, Antecedens probatur. De ratione virtutis in communi est disponere subjectum ad operandum convenienter ad naturam in eo præexistentem; nam virtus dat posse bene operari, posse autem bene

A operari, est posse exire in operationem naturæ convenientem & proportionatam; bonum enim, & conveniens naturæ, idem sunt: unde Aristoteles 7. physic. cap. 17. ait quod *virus est dispositio perfecti ad optimum*, & subdit: *Perfectum autem dico, quod est dispositum secundum suam naturam*: hoc vero inter charitatem & virtutes aquitatis discrimen intercedit, quod illa, cùm sit ordinis divini & supernaturalis, non potest sicut alia disponere convenienter ad naturam rationalem secundum se, quippe cum qua non habet convenientiam & proportionem, sed excedit: Ergo supponere debet eam esse elevatam, & convenienter ad illam ut sic elevatam disponere subjectum; subindeque debet supponere formam per quam sit talis elevatio: Sed haec est gratia habitualis: Ergo charitas supponit in anima gratiam habitualem.

Dices primò cum Durando, unam & eandem formam posse tribuere utrumque hunc effectum, scilicet elevare animam rationalem ad esse supernaturale, & disponere potentiam ad operandum conformiter ad illud; & per consequens non requiri quod charitas presupponat in anima gratiam habitualem, per quam ad esse supernaturale eleverut.

162. Sed contra primò: Illi duo effectus recipiuntur in diversis subjectis, scilicet in anima, & in ejus potentia: Ergo necessariò provenire debet à duplice forma; nam eadem forma non potest esse in duplice subjecto realiter distincto, quale est anima & ejus potentia, ut suppono ex Philosophia.

163. Contra secundò: Si gratia habitualis esset forma ita eminens, quod simul duos illos effectus præstaret, scilicet elevationem animæ ad esse supernaturale, & inclinationem formalem ad operandum, & diligendum Deum super omnia, patiter dico posset unicam formam præstare effectus omnium virtutum theologicarum & moralium, ipsorumque donorum Spiritus Sancti, si que tolleretur necessitas multiplicandi virtutes & dona, cùm fructu fiant per plura quæ possunt fieri per pauciora: Sed hoc est contra communem SS. Patrum & Theologorum sententiam, plures virtutes, & dona Spiritus Sancti, in hominibus justificatis admittuntur, inò & contra Concilium Viennense, approbans sententiam Theologorum afferentium animabus infantium in baptismō infundi gratiam, & virtutes: & contra Tridentinum sent. 6. cap. 7. ubi expressè decernitur, hominem justificari per voluntariam susceptionem gratiae, & donorum: Ergo &c.

164. Contra tertio: Esto possibile sit per respectum ad potentiam Dei absolutam, eandem formam utrumque effectum præstare, suavis tamen Dei providentia exigit, ut hos effectus per formas distinctas producatur; quia cùm esse in aliquo ordine presupponatur ad operari intra eundem ordinem, principium essendi presupponi debet, saltem conaturaliter, ad principium operandi. Unde Dionysius lib. de Eccl. hierar. cap. 2. ait hominem non posse operari divina, nisi prius fuerit affectus statum & esse divinum; sicut non potest operari humana, antequam incipiat esse homo.

165. Dices secundò: Fides & spes sunt virtutes supernaturales, & tamen non exigunt naturam esse elevatam per gratiam, ut subjectum disponatur convenienter ad operandum; cùm repenantur non solum in homine justo, sed etiam in peccatore, gratia habituali privato: Ergo ratio D. Thomæ deficit.

Respondeo quod quando dicitur de ratione A virtutis esse, disponere subiectum ad operandum convenienter ad naturam in eo praexistentem, hoc debet intelligi de virtute habente statum & perfectam rationem virtutis, & existente in suo subiecto connaturali: fides autem & spes, prout sunt in peccatore, cum sint informes, non habent statum & perfectam rationem virtutis, nec sunt in subiecto connaturali: unde sicut calor in aqua, ubi est in esse imperfecto, preternaturali, ac violento, non supponit illa esse proportionatum ad calefaciendum; ita nec fides & spes in peccatore supponunt esse supernaturale proportionatum operationi & fini supernaturali. Hoc autem non potest habere locum in charitate, cum illa sit essentialiter virtus perfecta, & habeat modum & statum virtutis, nec possit in esse imperfecto, & informi, ac veluti violento reperiri, sicut fides & spes.

167. Quartò probatur conclusio: Gratia est radix charitatis, & aliarum virtutum infularum, sicut essentia est radix suarum proprietatum: Ergo distinguitur realiter a virtutibus. Antecedens pater ex dictis art. 4. §. 3. corol. 2. & potest adhuc suaderi. Nam gratia est terminus dilectionis quā Deus nos diligit in ordine ad finem supernaturalem: Ergo sicut talis dilectio est radix omnium bonorum supernaturalem, quae nobis proveniunt a Deo, ita & gratia ex sua speciali ratione habet quod sit origo omnium virtutum. Consequentia vero probatur: Si gratia est radix virtutum, sicut essentia proprietatum, debet habere in ipsis aliquem influxum activum, qui dicitur resultantia; essentia enim est causa hoc modo activa suarum proprietatum, ut demonstrant nostri Thomistae in Philosophia: Sed influxus activus supponit distinctionem inter causam & effectum: Ergo si gratia est radix virtutum, sicut essentia proprietatum, distinguitur realiter ab illis.

168. Denique suaderi potest conclusio. Charitas est inclinatio in ultimum finem: Ergo supponit naturam quā dimanet, scilicet gratiam. Consequentia probatur: Tum quia universaliter omnis propensio in aliquem finem, supponit naturam cujus est inclinatio, ut patet in gravitate & levitate: Tum etiam, quia ideo processio Spiritus Sancti non est per modum naturae, nec generatio, quia est per modum impulsus seu inclinationis, quae necessariò supponit naturam, cujus est inclinatio.

169. Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio ex doctrina quam tradit S. Thomas quæst. 27. de veritate, art. 2. In quolibet ordine rerum quatuor reperiuntur, substantia seu natura rei, finis ipsius, inclinatio ad talem finem, & motus seu tendentia in illum: v. g. in lapide est propria natura, consistens in hoc quod sit corpus mixtum talis speciei; finis, qui non est aliud quam quies in centro; gravitas, quæ est propensio seu inclinatio in ipsum; & descensus, qui est motus seu tendentia in illum. Similiter etiam in ordine supernaturali hæc quatuor debent reperiiri: unde in tali ordine gratia tenet locum substantiæ seu naturæ; visio beatifica habet rationem finis; charitas est inclinatio in illum; & motus ejus sunt operationes elicite ab aliis virtutibus infusis, quæ dantur ad exequenda opera quibus talis finis acquiritur. Et ideo (subdit S. Doctor) sicut in rebus naturalibus est aliud natura ipsa quam inclinatio naturæ, & ejus motus, vel operatio; ita & in gratiis est aliud gratia à charitate, & à ceteris virtutibus.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primo: Tridentinum sess. 6. cap. 7. 170. hæc tria solū dicuntur in justificatione infundi, scilicet fidem, spem, & charitatem, nulliusque alterius habitus infusi meminit: Ergo cum certum sit in justificatione gratiam habitualem infundi, eam Concilium nomine charitatis intellexit, subindeque censuit esse unum & eundem habitum.

Respondeo Concilium sub nomine charitatis comprehendere etiam gratiam habitualem: non quod sint unus & idem habitus, sed quia inter se necessariò connectuntur, & nunquam ab invicem separantur. Non expressit autem Concilium specialiter gratiam: tum quia initio ejusdem capituli mentionem illius fecerat, dicens justificationem esse renovationem interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiae & donorum: tum etiam quia can. 11. mentem suam aperte declarat, his verbis: *Si quis dixerit homines justificari, vel sola imputatione justitiae Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate que in cordibus eorum diffundatur, atque illis inhæreat, anathema sit.* Ibi enim distinguuntur gratiam à charitate, cum diversis nominibus eas exprimat, alias ineptam battalogiam committeret, quæ tunc committitur, cum plura nomina ad eandem rem significandam assumentur, uno eorum satis eam exprimente. Nec obstat quod postea assumat verbum singularis numeri, nempe, *diffundatur, atque inhæreat:* istud enim fecit more grammatico, volens verbum respondere proximiiori nominis, non autem duobus quæ assumperat.

Obijcies secundo: A Scriptura & SS. Patribus 171. idem effectus gratiae & charitati tribuuntur; per utramque enim dicuntur justificari, vivere vitam divinam & supernaturalem, filios Dei adoptivos fieri; utraque dicitur operire multitudinem peccatorum, discernere inter filios Dei & diaboli, ac esse radix meriti vita eterna: juxta illud Gregorij Magni homil. 27. in Evang. *Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis:* denique sicut per gratiam Deo ut sponsio conjungi dicuntur, ita etiam per charitatem anima Deo maritur, ut ait D. Bernardus serm. 93. Ergo non distinguuntur realiter, sed sunt unus & idem habitus, qui secundum quod obit diversa munia, diversis nominibus insignit.

Respondeo primò, eosdem effectus gratiae & charitati tribui, non quod sint unus & idem habitus, sed quia sunt inseparabiliter inter se connexæ: quia de causa Apostolus 1. ad Corinth. 3. effectus benignitatis & patientiae tribuitur charitati, non quod sint unus & idem habitus, ut satis constat, sed quia inseparabiliter charitatem ipsam concitantur.

Respondeo secundò, quod licet multi gratia effectus tribuantur etiam charitati, propter connectionem & mutuam concomitantiam utriusque, tamen aliter tribuantur gratia, & aliter charitati, scilicet gratia ut prime radici, charitati vero ut fructui illius. Præterquam quod aliqua est gratia excellentia, quæ non tribuitur charitati, scilicet dare primum esse supernaturale, atque adeo esse naturam ordinis supernaturalis, & originem ac primam radicem omnium motuum supernaturalium.

Respondeo tertio, quod quando in Scriptura effectus gratiae tribuuntur charitati, non accipitur

charitas, ut solum est habitus quo Deum diligimus, sed etiam prout est vinculum amicitiae inter nos & Deum, quo & ipsum diligimus, & vicious ab eo diligimus, in quo sensu charitas continet sub se habitum gratiae, que est effectus dilectionis quia Deus nos diligit: eodemque modo charitatem usurpant SS. Patres, cum eam a gratia habituali non distingunt.

176. Objecies tertio: Si gratia sanctificans non est habitus operativus, erit otiosa, & inutilis, subindeque imperfectior charitate: Sed hoc non est dicendum: Ergo nec illud.

Respondeo negando sequelam: Etsi enim gratia non sit habitus immediatè operativus, non potest tamen dici otiosa: Tum quia operatur per virtutes infusas, quæ ab ipsa emanant ut proprietates; ad instar animæ, quæ per suas facultates operatur: Tum etiam, quia dat homini esse divinum & supernaturale, quod se habet in anima, sicut pulchritudo in corpore; unde sicut pulchritudo non dicitur otiosa, licet non operetur, sic neque gratia.

177. Objecies quartò: Charitas dicitur forma omnium virtutum: Sed informatio virtutum sit per gratiam, per quam opera redditur meritoria: Ergo videtur quod gratia sit idem quod charitas.

Respondeo ex D. Thoma in 2. dist. 26. quæst. 1. art. 4. ad 5. quod charitas alio modo dicitur forma virtutum quam gratia: charitas enim est forma virtutum ex parte actus, in quantum scilicet omnes actus virtutum in suum finem revocat, eò quod ejus objectum est finis ultimus. Sic enim est in omnibus potentiis, & artibus ordinatis, quod illa que altiore finem respicit, largitur formam arti que sub ipsa est, cuius actus in suum finem ordinatur, sicut gubernator ostendit factori navis, qualis debeat esse formam timonis. Vnde charitas informat alias virtutes, sicut virtus virtutem: sed gratia informantur per modum originis, quia scilicet ex ipsa gratia quodammodo formaliter oriuntur habitus virtutum per diversas potentias diffusæ; illud autem quod ab alio oritur, formam & speciem ab eo trahit, & in suo vigore consistit, quendam origini continuatur: Ideo non oportet quod gratia sit idem quod charitas, quamvis charitas nunquam possit esse sine gratia.

178. Objecies ultimò: Si gratia & charitas realiter distinguerentur, possent ab invicem separari, saltem de potentia Dei absoluta: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor probatur: Si aliquis homo haberet gratiam sine charitate, esset Deo gratus & acceptus, imò & filius ejus adoptivus, & tamen non esset amicus, quod videtur absurdum. Item si aliqui infunderebant charitas sine gratia sanctificante, ille nec damnaretur, cum nullum haberet peccatum, quod cum charitate incompensabile est; nec salvaretur, quia cum non esset filius Dei adoptivus, esset incapax hereditatis, & cum non esset induitus ueste nuptiali ac polimita gratia sanctificans, non posset esse sponsi coelestis conviva, & indignus esset quod admitteretur ad convivium illud aeternum, in quo justi epulantur & exultant in conspectu Dei: quid ergo fieret de illo homine, qui nec salvari nec damnari posset?

179. Respondeo negando Minorem. Ad cujus pri-
mam probationem dicendum est, quod ille cui infunderebant gratia sine charitate, esset amicus Dei radicaliter & remotè, quia haberet gratiam, cui tanquam radici principium diligendi Deum de-

beretur. Ad secundam dico casum illum esse impossibilem: licet enim Deus de absoluta potentia essentiam a suis proprietatibus separare possit, earum resultantiæ impediendo, non potest tamen facere quod aliqua proprietas exsita in aliquo subiecto, sine essentia a qua dimanat, præfertim si talis proprietas sit vitalis: v. g. licet Deus possit creare animam rationalem sine intellectu & voluntate, non potest tamen intellectum aut voluntatem sine anima rationali producere, aut conservare; quia cum illæ potentia sint vitalis, sine principio vitali, in quo radicantur, subsistere nequeunt; unde cum charitas sit potentia vitalis ordinis supernaturalis, non potest existere sine gratia sanctificante, que est prima radix vitaे supernaturalis, & qua in ordine supernaturali gerit vices naturæ seu substantiæ. Quare D. Thomas loco in solutione præcedentis argumenti ad ducto ait in terminis, quod charitas nunquam potest esse sine gratia.

180. Respondeo secundò, quod si per impossibile charitas esset in aliquo homine sine gratia, ille nec damnaretur, quia non haberet peccatum; nec salvaretur, quia non esset ad gloriam idoneus; sed, ut dicit Capreolus, pertineret ad divinam prævidentiam ei providere, vel de gratia quia fieret ad gloriam idoneus, vel de aliquo alio fine ultimo ipsi proportionato, qualis esset notitia abstractiva Dei, ut authoris tam supernaturalis quam naturalis.

§. III.

Corollarium præcedentis doctrine.

181. Ex dictis inferes, gratiam habitualē subiecti immunitate in anima, non autem in voluntate. Ita D. Thomas hic art. 4. & omnes Authores qui docent gratiam distinguere a charitate.

D Probatur primò: Si gratia ponerebatur immunitate in potentiis animæ, non verò in ejus essentia, esset proximè & immunitate operativa; quod enim perfecta potentiam per se primò ad operationem ordinatam, est immunitate operativum: Sed gratia non est immunitate & per seipsum operativa, ut probant rationes, quibus ostendimus eam distinguere realiter a virtutibus: Ergo non residet in potentiis animæ, sed in ejus essentia.

Secundò, Dona supernaturalia, quæ sunt participationes intellectus & voluntatis Dei, recipiuntur immunitate in intellectu & voluntate: Ergo illud quod est participatio naturæ ut natura est, debet in ipsa animæ essentia immunitate recipi.

E Tertiò, Effectus formales gratiae per se primò insunt animæ, & non ejus potentiis: Ergo & gratia. Consequentia pater, cum enim effectus formalis formæ nihil aliud sit quam ipsa forma ut communicata subiecto, in eo subiecto residet immunitate forma, cui tribuit suum effectum formalem. Antecedens verò probatur: Effectus formales gratiae sunt præcipue duo, nimur dare esse & viram supernaturalem, & reddere Deo gratum: Sed illi effectus per se primò convenienter animæ, esse enim, & vivere, seu esse principium radicale vita, per se primò convenienter animæ, & non potentiis; similiter esse gratum per se primò resipit non operations vel potentias, sed subiectum; quia enim illud est gratum, operations sunt gratae & acceptæ, juxta illud Genes. 4.

DISPUTATIO TERTIA

Respxit Dominus ad Abel, & ad munera ejus
Ergo &c.

Denique ut discurrit D. Thomas hic art. 4. in
argum. sed contra, *Per gratiam regeneramur in
filios Dei: Sed generatio per prius terminatur ad
essentiam, quam ad potentias: Ergo gratia per
prius est in essentia animae, quam in potentiis.*

Confirmatur: Si Deus ab homine auferret om-
nes animae potentias, ille adhuc esset capax gra-
tiae sanctificantis; nam eti naceretur sine poten-
tiis, haberet peccatum originale, quod afficit im-
mediatè ipsam substantiam animae, ut in Tracta-
tu de peccatis ostendimus: Ergo posset baptizari,

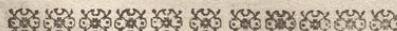
Disp. 7. art. 6. subindeque gratiam sanctificantem, per quam à
tali peccato mundatur, recipere.

182. Objicies primò: Contraria debent habere idem
subjectum a quo se expellant: Sed subjectum pec-
cati, quod contrariatur gratiae, non est essentia
animae, sed ejus potentia: Ergo gratia non resi-
det in essentia animae, sed in ejus potentia.

Respondeo negando Minorem: licet enim pec-
cati actualis subjectum sit potentia, subjectum
tamen peccati habitualis, & macula, cui gratia
opponitur, est essentia animae. Itaque peccatum
dupliciter potest considerari, primò in ratione
offense, & quantum ad actualē deordinationem;
& sub hac ratione non opponitur directè
gratiae, sed charitati, vel iustitiae, subindeque in
voluntate residet: secundò in ratione macula, &
quantum ad habitualem deordinationem quam
in anima cauſat; & sic directè opponitur gratiae
habituali, & in ejus privatione, ut actum præ-
teritum à quo cauſata fuit connotante, consistit;
quare immediatè residet in essentia animae, ut in
Tractatu de peccatis docuimus.

Disp. 8. art. 3. Objicies secundò: *Gratia & gloria sunt in
eodem subiecto: Sed gloria non est in essentia
animae, sed in ejus potentia; cum nihil aliud sit
quam beatitudo, qua in actu intellectus, clarà
felicitate Dei visione, formaliter consistit: Ergo
pariter gratia non in essentia animae, sed in eius
potentia residet.*

Respondeo distinguendo Majorem: Gratia re-
sidet in eodem subiecto quo gloria, sumpta in
actu primo, & pro dono supernaturali habente
perfectionem beatitudinis, concedo Majorem:
sumpta in actu secundo, & pro actu formalis beatu-
tidinis, nego Majorem. Similiter distinguo Mi-
norem: Gloria non est in essentia animae, ut est
actus secundus, & ipsa beatitudo formalis, con-
cede Minorem: ut est actus primus, & donum
supernaturale habens perfectionem beatitudinis,
nego Minorem: nam sub hac ratione est ipsa gra-
tia consummata, ut causans lumen gloriae, eique
indissolubiliter connexa. Ita Cajetanus & Con-
radus hic art. 4. & Capreolus in 2. dist. 26. quæst.
1. ad 1. Scoti contra 2.

DISPUTATIO III.

De divisione gratiae.

Ad questionem 111. D. Thome.

Considerata existentia & essentia gratiae,
consequens est ut varias ejus species con-
templemur, innumeraque gratiae dona,
quibus nos Deus afficit, ac prævenit in benedi-

A & tionibus dulcedinis, & qua ab ipso veluti radj
a Sole promanant, breviter hic declaremus & ex-
ponamus.

ARTICULUS PRIMUS.

*Vtrum gratia creata interna convenienter di-
vidatur in gratiam gratum facientem, &
gratis datum, & an prater gratias grati-
datas, ab Apostolo recensitas, aliae affi-
gnari possint?*

§. I.

*Quibusdam præmissis, utraque difficultas
resolvitur.*

Suppono primò, divisionem gratiae in gratiam
gratum facientem, & gratis datum, non esse
primariam, sed secundariam, & subdivisionem
alterius divisionis, quā gratia primò dividitur in
gratiam increatam & æternam, cuiusmodi est
amor quo Deus nos ab æterno dilexit in ordine
ad finem supernaturalem, & in gratiam creatam
& temporalem, qua comprehendit ea dona, quæ
nobis à Deo in ordine ad eundem finem in tem-
pore conceduntur. Hanc gratiae divisionem insi-
nuat S. Thomas hic quæst. 110. art. 1. in calce
corp. art. ubi sic ait: *Per hoc quod dicitur homo
gratiam Dei habere, significatur quiddam super-
naturale in homine à Deo proveniens. Quandoque
tamen gratia Dei dicitur ipsa eterna Dei dilectio,
secundum quod dicitur etiam gratia prædestinatio-
nis, in quantum Deus gratuus, & non ex meritis,
aliquis prædestinavit sive elegit: dicitur enim ad
Ephes. 1. *Prædestinavit nos in adoptionem filio-
rum in laudem gloriae gratia sua.* Quibus verbis
declarat, quod quamvis simpliciter, & quasi per
antoniam, nomine gratiae, significari soleat
donum temporale & creatum, tamen nomen &
notio gratiae propriè etiam convenienti enti increa-
to, nimur actu voluntatis divinæ, eligentis
& prædestinantis aliquos homines ad gloriam
gratuitam, & independenter à meritis: unde ad Ro-
man. 4. & 11. *prædestinatio, propositum gratiae,
seu electio gratiae nuncupatur,* & Sapient. 16. *per
gratiam quæ dicitur omnia nutrita, supernatura-
lis & gratutius Dei amor significatur.* Similiter
persona Verbi, quatenus communicata humani-
tati Christi per unionem hypostaticam, gratia
substantialis & increata appellatur. Unde Christus
in quantum homo dicitur substantialiter unius
est à Divinitate, juxta illud Nazianzeni orat.
26. *Vnus in humanitate, Divinitas est.* Denique
Iudiciorum lib. 7. *Etymol. cap. 3.* ait Spiritus San-
ctum, quia non nostris meritis, sed voluntate di-
vinâ gratis datur, gratiam appellari. Idem docet
Augustinus serm. 31. de verbis Domini cap. 1.
his verbis: *Gratia quippe Dei donum Dei est: do-
num autem maximum ipse Spiritus Sanctus est, &
ideo gratia dicitur.**

Adverte tamen, hoc inter actus increatos di-
vinas voluntatis, & Personas Divinas discri-
meri, quod affectus supernaturales & indebiti
divina voluntatis erga homines, ut prædestinatio
& electio, sunt formaliter gratiae ab æterno, quia
ab æterno sunt formaliter dona seu beneficia su-
pernaturalia; Divinitas vero & Personæ Divinae
non sunt ab æterno gratiae, sed in tempore, hoc
est, licet æternæ sint quoad suam realitatem, tem-